

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти**

**Розвиток комунікативних навичок старших
дошкільників засобами інноваційних
логопедичних технологій**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 602 групи
Колісник Вікторія Вікторівна

Керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент **Кузнєцова К.С.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № ____ від « » _____ 2024 р.
Зав. кафедрою _____ проф. Олійник М.І.*

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Колісник В.В. Розвиток комунікативних навичок старших дошкільників засобами інноваційних логопедичних технологій. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти “магістр” зі спеціальності 016 Спеціальна освіта. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. 86 с.

У кваліфікаційній роботі конкретизовано зміст основних дефініцій сучасної педагогічної науки в предметі дослідження; описано інноваційні логопедичні технології для роботи з дітьми з порушенням мовлення; розроблено рекомендації впровадження інноваційних технологій на логопедичних заняттях з дітьми з порушенням мовлення; експериментально досліджено ефективність впровадження інноваційних технологій на логопедичних заняттях з дітьми з порушенням мовлення

Ключові слова: комунікативні навички, комунікативний розвиток дитини, інноваційні логопедичні технології, структура розвитку комунікативних навичок.

ABSTRACT

Kolisnyk V. V. Development of communication skills in older preschoolers through innovative speech therapy technologies. – Manuscript. Qualification work for obtaining a higher education degree "Master" in the specialty 016 Special Education (Speech Therapy). Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych. Chernivtsi, 2024. 86 p.

The qualification work specifies the content of the main definitions of modern pedagogical science within the research subject. It describes innovative speech therapy technologies for working with children with speech disorders. Recommendations for implementing innovative technologies in speech therapy sessions with children with speech disorders are developed. The effectiveness of implementing innovative technologies in speech therapy sessions with children with speech disorders is experimentally studied.

Keywords: communicative skills, child's communicative development, innovative speech therapy technologies, structure of communicative skills development.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В. В. Колісник

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	7
1.1. Особливості розвитку комунікативних навичок старших дошкільників.	7
1.2 Інноваційні технології для покращення логопедичних занять	18
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	28
2.1. Методика вивчення комунікативних навичок у дітей	28
2.2. Логопедична робота з розвитку комунікативних навичок дітей засобами інноваційних технологій.....	42
2.3. Аналіз результатів корекційної роботи з дітьми	50
Висновки до розділу 2	61
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення виникають проблеми мовленнєвого розвитку дітей, що мають мовленнєві порушення, які у свою чергу вимагають від логопедичної практики пошуку нових ефективних підходів до корекційної роботи. Інноваційні технології, які активно інтегруються в освітній процес, відкривають широкі можливості для вдосконалення логопедичних завдань та підвищення їх ефективності. Впровадження цифрових рішень, інтерактивних методик та мультимедійних засобів може значно покращити процес корекції мовлення, підвищуючи мотивацію дітей та сприяючи кращому створенню матеріалу. Однак, попри значний науковий та технологічний прогрес, питання застосування інноваційних технологій у логопедичних заняттях досліджене не до кінця.

Стан дослідження проблеми. Проблема впровадження сучасних логопедичних технологій у корекційній роботі розкрита у дослідженнях таких авторів, як Н. Борозінець, Т. Шаховська, М. Поваляєва, М. Чистякова, Е. Пожиленко, Т. Зінкевіч-Євстигнєєва, Т. Грабенко та інших. В. Акіменко висловлює свої думки щодо цієї тематики. Освіта дітей із порушеннями мовлення розглядається у працях Н. Гаврилової, Е. Данілавічюте, В. Ільянкової, Л. Коваль, Ю. Рібцун, А. Савченко, Є. Соботович, В. Тищенко, М. Шеремет та інших. У дослідженнях М. Шеремет, В. Тарасун, С. Конопляста, М. Фомічова, Т. Волосовець, Е. Кутепова, Г. Чиркіна, Л. Волкова, С. Шаховська, Р. Левіна, І. Марченко та інших аналізуються організаційні аспекти логопедичної роботи та вимоги до її проведення.

Аналіз підтверджує, що інноваційні технології у навчанні дітей із порушеннями мовлення значно сприяють розвитку їхньої комунікативної готовності.

Таким чином, практична спрямованість проблеми зумовили вибір теми наукового дослідження: **«Розвиток комунікативних навичок старших дошкільників засобами інноваційних логопедичних технологій».**

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику використання інноваційних логопедичних технологій задля розвитку комунікативних навичок старших дошкільників засобами.

Для досягнення цієї мети були визначені такі **завдання:**

- 1) конкретизувати зміст основних дефініцій сучасної педагогічної науки в предметі дослідження;
- 2) описати інноваційні логопедичні технології для роботи з дітьми з порушенням мовлення;
- 3) розробити рекомендації впровадження інноваційних технологій на логопедичних заняттях з дітьми з порушенням мовлення;
- 4) експериментально дослідити ефективність впровадження інноваційних технологій на логопедичних заняттях з дітьми з порушенням мовлення

Об'єктом дослідження: інноваційні технології у роботі з дітьми з порушенням мовлення.

Предметом дослідження розвиток комунікативних навичок дітей засобами інноваційних технологій

Методи дослідження:

- теоретичні – аналіз, порівняння, систематизація поглядів учених на різні аспекти досліджуваної проблеми, наукової психолого-педагогічної та філософської літератури (для визначення мети, предмету, завдань дослідження і класифікації технологій);
- емпіричні – спостереження під час практики, письмове опитування, педагогічне оцінювання (для діагностики рівня розвитку комунікативних навичок), кількісний та якісний аналіз емпіричних даних

Теоретичне значення результатів дослідження. Результати проведеного дослідження розширюють теоретичні уявлення про роль

інноваційних технологій у розвитку мовлення дітей. Нами з'ясовано стан дослідженості порушеної проблеми та на теоретичному і прикладному рівнях розглянуто її методологічну сутність; конкретизовано зміст дефініції; обґрунтовано особливості логопедичної роботи з розвитку комунікативних навичок дітей засобами інноваційних технологій. Отримані дані можуть бути використані для розробки нових програмних продуктів для вчителів-логопедів та створення індивідуальних траєкторій корекційної роботи.

Практичне значення результатів дослідження. Результати проведеного дослідження можна використовувати для написання підручників й навчальних посібників із логопедії, розробки відповідних програмно-методичних матеріалів, спецкурсів і спецсемінарів, написання рефератів, курсових, дипломних та магістерських робіт зі спеціальних дисциплін, під час викладання професійно-орієнтованих дисциплін зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них і висновків, списку використаних джерел (67 найменування), 9 додатків. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок, із них 65 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

1.1. Особливості розвитку комунікативних навичок старших дошкільників

Спілкування є однією з найважливіших умов розвитку дитини; це найважливіший аспект формування її особистості та найважливіший вид людської діяльності.

Досвід, світогляд і знання отримуються під час спілкування з оточенням. Мовлення поступово розвивається у дитини, коли вона займається різноманітною та соціальною діяльністю з дорослими та ровесниками.

Коли дитина досягає чотирьох років, вона починає говорити самостійно, зосереджуватися на взаємодії з іншими людьми, навчатися керувати своєю поведінкою та оволодівати власною поведінкою. Дошкільники з мовними порушеннями значно обмежені в спілкуванні, розвитку особистості та соціальній адаптації.

Інформація, яка передається через органи чуття, мову, знакові системи, писемність або технічні засоби для її запису та збереження, визначається як засоби комунікації. Спілкування, як правило, поділяється на вербальне, що здійснюється за допомогою слів і мови, та невербальне, яке використовує інші способи взаємодії [38, с. 42].

Насамперед комунікація – це обмін інформацією між людьми за допомогою певної системи символів. Крім того, це лише один із способів міжособистісного спілкування, що підтверджує нашу думку про те, що поняття «комунікація» є менш важливим у порівнянні з поняттями «спілкування» та «комунікативна діяльність». Термін «комунікація» часто

використовується у вітчизняних наукових джерелах для опису ділового спілкування, масової комунікації, інформаційних технологій, реклами тощо.

Передача інформації є основною метою взаємодії, яка включає як звернення, так і зворотну реакцію. Комунікація ґрунтується на інформації, а не на людських стосунках, цінностях або суб'єктивних психологічних якостях. Це відрізняє комунікацію від комунікативної діяльності. Вона не прагне створювати тривалі психологічні зв'язки чи створювати спільні завдання. Зазначені характеристики мають вирішальне значення для відділення комунікації від діяльності спілкування.

У цьому дослідженні термін «комунікація» застосовуватиметься виключно для опису понять, що стосуються передачі та отримання інформації, інформаційного аспекту комунікативної діяльності та інших пов'язаних із цим аспектів.

Мовлення є основним засобом комунікації. Мовлення виконує п'ять основних завдань. Вони включають передачу думок, залучення до культурного життя, підтримку та встановлення соціальних стосунків, пов'язаність явищ і предметів з певними лінгвістичними стандартами та забезпечення процесу мислення. Розвиток дошкільника визначається трьома мовними функціями: пізнавальною, комунікативною та семантичною [28].

Історично першою функцією була комунікація. З дітьми можна спілкуватися таким чином за допомогою звичайних довербальних форм спілкування (за допомогою міміки, жестів і інтонації). У лепеті маляти проявляються певні мовленнєвоспецифічні ознаки, приблизно з другого півріччя життя дитини, коли вона спілкується з дорослими, які використовують певний мовний набір мови. Діти такого віку розвиваються через емоційне спілкування, яке покращує їхні комунікаційні здібності та здатність розуміти звернене мовлення.[58, с. 42].

Перетворення способів комунікації відбувається поступово. Так, Н. Лєпська виділяє чотири етапи поведінки малюка на першому році життя [36, с. 11]. На початковому етапі розвитку, який триває від народження до 2,6

місяців, спілкування між малюком і матір'ю є одностороннім і залежить переважно від фізичних дій матері, таких як годування, купання та догляд. Материнські вокалізації, хоча й можуть бути сприйняті як звернення до дитини, насправді мають емоційний характер і слугують супроводом до конкретних дій. Цей період є лише початком формування комунікації, а не її завершеним проявом [36, с. 12].

На другому етапі, що охоплює період від 2,6 до 6 місяців життя дитини, взаємодія між матір'ю та малюком набуває форми приватного монологу, побудованого на звуках, жестах і міміці. Особливу роль відіграє міміка матері, зокрема її щира й широка посмішка, яка стає для дитини потужним сигналом і стимулює її реакцію[29].

Жести мають велике значення, і рухи рук є найбільш помітними. Голосові звуки зазвичай супроводжують міміку та жести. Звуки можуть бути немовними (лагідні прицмокування, застережні чи заохочувальні вигукання) або мовленнєвими. У цей період дитина починає реагувати на звернення мами та намагається відповісти за допомогою гуління, посмішки або загальної рухової активності, відомої як комплексне пожвавлення. Таким чином, «звернені» монологи матері отримують видимі відгуки від дитини, що призводить до спілкування, яке відповідає діалогу [36, с. 12].

Третій етап, який охоплює вік від 6 до 11 місяців, характеризується тим, що мати й дитина спільно створюють комунікативний «дуєт», де кожен виявляє свої емоції. Це своєрідне поєднання діалогів і монологів, у якому дитина активно використовує так звані «лепетні» монологи. Така поведінка, описана в науковій літературі, проявляється через невербальні звукові засоби, що супроводжують гру або відображають захоплення дитини певними предметами чи діями [36, с. 13].

Четвертий етап, який охоплює період від 9 до 14 місяців, відзначається тим, що міміка і жести матері та дитини набувають звучності й стають більш комунікативними. Мелодійність мовлення матері починає сприйматися дитиною не лише як емоційний компонент, а й як знаковий феномен, який

допомагає розрізняти різні типи запитань і спонукань. Дослідники встановили, що вже на цьому етапі діти здатні розпізнавати основні інтонаційно-комунікативні ознаки мовлення дорослих, такі як питання, твердження та спонукання [36, с. 14].

Таким чином, комунікативні компоненти відіграють важливу роль у розвитку мовлення дітей на всіх етапах розвитку мовлення: у дорослому віці, під час становлення та в подальшому розвитку. Але цей вплив може бути не таким сильним на кожному етапі розвитку мовлення. Це відбувається через те, що сам фактор комунікації у малюків змінюється під час різних періодів розвитку. У дітей спілкування зазвичай характеризується особливою потребою, а не іншими життєвими потребами. Необхідність спільного спілкування дорослого та малюка міняється з віком і вирішенням різних завдань життєдіяльності малюка.

У віці одного року і трьох місяців дитина починає активно включатися в ігри з іграшками, які організовуються дорослими за допомогою словесних інструкцій. Вона із задоволенням розглядає малюнки, намагаючись знаходити та називати зображені предмети. Дитина розуміє і виконує усні прохання, а також починає засвоювати назви навколишніх предметів і їхні характеристики, такі як «великий», «маленький», «хороший» чи «поганий». Імпресійне мовлення зростає швидко, і малюки починають розуміти більше слів. Наприклад, коли вони говорять «кубик», вони можуть означати інший кубик, а не той, який вони часто використовують. Швидкість формування фонемної диференціації значно збільшується, і звуки мовлення можна розрізнити на слух швидше, ніж немовленнєві звуки [58, с. 8].

До двох років дитина розуміє прості сюжети на малюнках, любить слухати казки, вірші, пісеньки та добре диференціює слова з однією фонемою (наприклад, він може показати на малюнку, де знаходяться вуха та вуса). У цей період дитина зазвичай набуває навичок розрізняти та виділяти фонеми рідної мови, розуміє розповіді без картинки (наприклад, казки), може відповідати на

запитання, пов'язані зі змістом почутих текстів, і добре розуміє мовлення інших людей.

До одного року дитина проявляє унікальні реакції на інших дітей: вона цікавиться їхньою діяльністю, перекликається, посміхається або намагається долучитися до гри. На другому році життя її інтерес до дій інших дітей зростає, і вона починає активно взаємодіяти з ними, виражаючи емоції, співчуття, або відповідаючи на прохання дорослого, наприклад, віддаючи іграшку. При цьому можливі прояви протесту – рухові, словесні чи емоційні. Завдяки впливу дорослих у дитини формується позитивне ставлення до однолітків: дорослі спрямовують увагу дітей один на одного, дають нескладні спільні завдання та навчають висловлювати доброзичливе ставлення через дії та мову [4, с. 44].

На третьому році життя у дитини формується різноманіття способів спілкування, які проявляються у грі, обміні іграшками, проханнях, висловлюванні думок, оцінці поведінки інших дітей, наданні порад і допомозі. У цей період активно розвивається мовлення: дитина опановує основні граматичні структури, синтаксичні конструкції та майже всі компоненти мови. Важливим досягненням є здатність надавати словам предметне значення, що пов'язано з першими узагальненнями, коли речі об'єднуються за спільними ознаками чи поведінкою.

На цьому етапі дитина може вибірково спілкуватися з однолітками, віддаючи перевагу спілкуванню з однією дитиною або уникаючи взаємодії. Водночас вона не тільки покращує розуміння мови, але й активно використовує її для вираження відносин між людьми і предметами. Однак активне мовлення розвивається дещо повільніше, ніж розуміння. До 1,5 року дитина зазвичай знає близько 100 слів, до двох років – 300, а до трьох років її словниковий запас зростає до 1200–1500 слів.

Мова стає засобом символічного й абстрактного представлення світу, що дає змогу класифікувати речі та проводити інтелектуальні операції, такі як порівняння, аналіз і синтез. Розвивається регулююча функція мовлення, яка

сприяє соціальній взаємодії. Ефективність комунікації залежить не лише від знання граматичних правил, але й від уміння висловлювати думки у відповідних обставинах. Соціальні навички, як-от вміння підтримувати послідовність у розмові, враховувати досвід та інтереси співрозмовника, уникати перебивань і демонструвати увагу, стають важливими компонентами спілкування.

Отже, розвиток когнітивних і мовленнєвих навичок взаємопов'язаний із пізнанням світу. Діти навчаються слухати, висловлювати свої думки та, нерідко, обходитися без додаткових пояснень, що сприяє ефективнішій взаємодії з оточенням.

Як стверджують фахівці з комунікацій, існує поділ комунікації (див. Табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Критерії ефективної та неефективної комунікації

Критерії ефективної комунікації	Критерії неефективної комунікації
Повага до особистості співрозмовника	«Сліпе» відстоювання власної точки зору
Увага до іншої точки зору, бачення ситуації	Небажання слухати і чути співрозмовника
Безоцінкове прийняття співрозмовника	Оцінка професійних і особистих якостей співрозмовника
Готовність до обговорення та пошуку варіантів вирішення питання «Дорослі, зрілі почуття»: доброзичливість, повага, емпатія	Нерівна позиція: «Я правий; ти не правий»
Процес взаємодії сприймається як можливість для чогось (зона розвитку)	Прояв яскравих негативних почуттів і емоцій: гнів, крик, роздратування, глузування, сарказм, злість і т. п.
Враховуються потреби, можливості і обмеження партнера	Інформація сприймається як загроза, примус, підпорядкування
Ясність, прозорість, відкритість комунікації	Враховується тільки власна вигода в чому-небудь
Наявність зворотного зв'язку	Інформацію доводиться домислювати, додумувати
Фокус уваги на конкретній ситуації	Немає загального розуміння і ясно вираженого сенсу повідомлення
	Відсутність зворотного зв'язку
	Фокус уваги на захисті власної позиції і самих себе

О. Денисенко визначає структуру комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей раннього дошкільного віку через кілька ключових аспектів. На поведінковому рівні дитина опановує мовленнєву поведінку, яка проявляється у здатності звертати увагу на співрозмовника, налаштовуватися на його реакцію, встановлювати міжособистісні контакти та використовувати експресивно-мімічні прийоми для спілкування. Когнітивно-лінгвістичний рівень розвитку характеризується розумінням просторово-часових аспектів ситуації спілкування, зокрема значення слів, що описують час, місце та зміст взаємодії. У цьому процесі дитина також починає сприймати емоційний стан співрозмовника через відповідну лексику, усвідомлює ролі та дії інших у грі чи роботі, а також поступово збагачує свій словниковий запас, граматичні навички та фонетичну правильність мовлення.

Подальший розвиток передбачає вдосконалення мовлення, яке стає більш точним і різноманітним, відповідно до контексту спілкування. Дитина вчиться продукувати тексти, враховуючи ситуацію, свій творчий підхід і життєвий досвід. Одночасно формується здатність до самооцінки, що допомагає дитині визначати свою позицію в спілкуванні. Важливу роль відіграє розвиток ціннісного ставлення до інших людей, що проявляється у позитивній оцінці співрозмовників і визнанні їхньої значущості. Потреба в спілкуванні стає більш вираженою, а його цілі – різноманітними, що свідчить про активне оволодіння соціальними й мовленнєвими навичками [24, с. 16].

За словами науковців А. Арушанова та Т. Піроженко, відповідно до критеріїв сформованості комунікативно-мовленнєвих здібностей дітей, вони повинні демонструвати такі якості: ініціативність у спілкуванні; активність у взаємодії з оточуючими; самостійність; емоційнооцінне ставлення; розуміння значення розмови; і вміння спілкуватися як у монологі, так і в діалозі [26].

Таким чином, комунікативною діяльністю вважається діяльність, об'єктом якої є інша особа; у цьому конкретному контексті дослідження це діяльність, у якій дитина взаємодіє з дорослими та іншими дітьми.

Комунікація як діяльність вимагає розвитку автоматизованих навичок і творчої мови. Діти старшого дошкільного віку починають говорити, щоб спілкуватися з однолітками та дорослими. Век від двох до п'яти років є критичним періодом розвитку мовлення. П'ятий рік життя вважається періодом інтенсивного розвитку. На шостому році життя мовлення покращується та розширюється. Розгорнута мова може бути корисною для старших дошкільників. Ситуація, в якій слід переконати партнера по грі або дорослого щось зрозуміти, найбільш сприятлива для розвитку комунікабельності.

Активність і самостійність, яку демонструють діти під час діяльності, полегшує їхнє засвоєння мовлення, включаючи вміння спілкуватися з дорослими та однолітками, зрозуміло висловлювати свої власні думки та супроводжувати свої дії мовленням. Таким чином, дитина демонструє високу мовленнєву активність у старшому дошкільному віці.

У старшому дошкільному віці коло спілкування дитини різко розширюється. Для неї відкривається світ однолітків і дорослих.

Поступово комунікативна поведінка дошкільників ускладнюється та набуває нових форм. Це пов'язано з тим, що в старшому дошкільному віці відносини між однолітками стають динамічними та конкурентними, що призводить до того, що діти набувають суспільно значущих норм і правил.

В. Ягупов вважає, що потреба в спілкуванні формується та функціонує протягом життя через взаємодію з іншими людьми. У дитинстві інтенсивність і вибірковість спілкування зростають, як і розширення його кола, але найбільше значення набуває спілкування з однолітками. Дитина починає усвідомлювати власну гідність і прагне, щоб її поважали. Характер відносин і потреба у спілкуванні залежать не лише від самої дитини, а й від її партнера по взаємодії. У дошкільному віці дитина спілкується переважно з дорослими та однолітками, причому ці типи взаємодії виконують різні функції в її розвитку.

Спілкування з дорослими має вирішальне значення для формування психічних якостей і здібностей дитини, зокрема мовлення, мислення, емоційної сфери, самооцінки й уяви. Через взаємодію з дорослими дитина засвоює суспільно-історичний досвід людства, знайомиться з культурними цінностями та здобуває перший досвід емоційної взаємодії. Водночас спілкування з однолітками допомагає дитині вдосконалювати стандарти взаємин і краще розуміти себе. У процесі такої взаємодії дошкільник вчиться вирішувати різноманітні комунікативні завдання, дотримуючись певних правил, і усвідомлює себе як частину системи соціальних відносин.

Ефективність розвитку комунікативних навичок значною мірою залежить від їх формування в дитинстві, зокрема під час спілкування з групою однолітків. А. Мудрик визначає комунікативну культуру особистості як систему знань, норм, цінностей і моделей поведінки, прийнятих суспільством, а також уміння природно та невимушено застосовувати ці знання у діловій та емоційній взаємодії. Комунікативні вміння тісно пов'язані з цією концепцією, адже вони є основою для ефективного й гармонійного спілкування у суспільстві [42, с. 68].

Комунікативні навички – це здатність людини правильно розуміти та передавати інформацію іншим.

Комунікативні навички дошкільника розвиваються в сім'ї та в закладах дошкільної освіти. Діти найближче спілкуються зі своєю сім'єю. Сім'я має значний вплив на розвиток особистості дитини. Поведінка батьків безпосередньо впливає на розвиток таких здібностей у дитини, тому необхідно враховувати кілька факторів. Насамперед слід стежити за тим, щоб дошкільник був поруч із своїми однолітками.

Отже, розвиток комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку є важливим для успішного розвитку особистості дитини. Спілкування дошкільників – це не лише вміння вступати в контакт і вести бесіду, але й уміння активно слухати і чути, а також використовувати жести та міміку, щоб більш виразно виражати свої думки. Сучасні стрімкі соціальні зміни

вимагають розвитку різноманітних комунікативних навичок і навичок. Беручи до уваги, що старший дошкільний вік є особливо важливим і активним періодом розвитку особистості дитини, ці навички необхідно розвивати вже в дошкільному віці.

Вплив на розвиток здатності дитини спілкуватися відповідно до правил і стандартів спілкування сприяє формуванню комунікабельності. Ураховуючи складність зв'язку між мовою та мисленням, необхідно звертати увагу на кожен з них. Розвиток мислення, а отже, мовлення залежить від збагачення словника, оволодіння граматикою мови та її фонетичними та фразеологічними засобами [66, с. 128].

Щоб допомогти дітям із порушеннями мовлення розвивати комунікативні навички, спеціалісти повинні навчити їх адекватно реагувати на мовленнєві звернення. По-друге, вони повинні навчитися розуміти та використовувати знакову систему, яка доступна для спілкування в іграх і побуті, щоб повідомити про свій стан або прохання. По-третє, вони повинні розвивати елементарні навички етикету, такі як вдячність, привітання та прощ

І. Мартиненко зазначає, що спонтанний мовленнєвий розвиток дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) відбувається уповільнено та окремо, що призводить до несформованості різних складових мовленнєвої системи. Такий стан мовлення стає суттєвою перепорою для повноцінної комунікації з оточуючими, обмежуючи можливості дітей у спілкуванні. Разом з тим, покращення комунікативних навичок розглядається як мета і водночас як засіб для досягнення успіхів у розвитку та корекції дітей із ЗНМ.

Науковий аналіз свідчить про наявність у таких дітей специфічних труднощів, що стосуються орієнтації у спілкуванні, змісту висловлювань, планування та виконання комунікативних програм, а також встановлення контактів. Часто спостерігається негативізм та прояв протесту у ситуаціях спілкування. Ці проблеми значно ускладнюють взаємодію з однолітками, яка є ключовим фактором соціального розвитку. Спілкування з однолітками

допомагає дітям не лише адаптуватися до соціального середовища, а й краще розуміти себе.

А. Рояк наголошує на операційних та мотиваційних проблемах у спілкуванні дітей із ЗНМ, що проявляються у грі та виникають через брак знань і навичок виконання ігрових дій. Відсутність належних комунікативних умінь може призводити до ізоляції дитини або негативної поведінки, яка відштовхує інших дітей. Старшим дошкільникам із недостатнім рівнем комунікації складно співпрацювати з партнерами, орієнтуватися на інших і брати участь у колективних іграх.

О. Леонт'єв виділяє особливості мовленнєвої поведінки дітей із ЗНМ, серед яких неправильне використання слів і граматичних форм, повтори, шаблонність у мовленні, довгі паузи, відсутність практики ефективної комунікації та труднощі з невербальними засобами спілкування, такими як міміка чи жести. Водночас, за дослідженнями В. І. Слободчикова, до шести років у дітей розвивається кооперативно-змагальний тип спілкування, що передбачає врахування позиції партнера, контроль власної поведінки та прогнозування наслідків.

Комунікативний розвиток дітей є складним і багатогранним процесом, який формує здатність встановлювати та підтримувати контакти з оточуючими. Без взаємодії з іншими людьми неможливе засвоєння культурного та суспільного досвіду, який сприяє розвитку свідомості й вищих психічних функцій. Позитивне спілкування забезпечує комфортне існування в соціумі, дозволяє дитині краще пізнавати себе й інших, а також ефективно планувати свою поведінку залежно від ситуації. Комунікативні здібності є основою соціального розвитку дошкільників, допомагаючи їм адаптуватися до різних соціальних умов та інтегруватися в суспільство.

Коли мова йде про комунікативну сферу дітей із порушення мимовлення, можна сказати, що вони мають такі риси: негативізм, невміння орієнтуватися в ситуаціях спілкування, невміння орієнтуватися в ситуаціях спілкування, шаблонність, домінування ситуативно-ділового стилю

спілкування, наявність необґрунтованих пауз у мовленні, невелика кількість активної вербальної комунікації, повторення фраз, труднощі з використанням невербальних засобів. Це означає, що для цієї групи дітей необхідна рання корекційна робота, спрямована на розвиток їхніх комунікативних навичок.

1.2 Інноваційні технології для покращення логопедичних занять

Конкретизація поняття «технологія» сприяє потребі знайти способи покращення практики ДНЗ за допомогою інноваційних педагогічних технологій [21]. Насамперед доцільно визначити, як терміни «технологія», «освітня технологія», «педагогічна технологія» та «технологія навчання» пов'язані один з одним.

«Технологія» зростає як сукупність методів обробки, виготовлення, зміни властивостей, та форми матеріалу, які застосовуються під час виготовлення продукції [9, с. 2].

У сучасній науково-педагогічній науці поняття «педагогічні» та «освітні технології» розрізняються.

Тому освітні технології відображають єдиний освітній простір, підтверджуючи, що вони представляють стратегію розвитку освіти. Їхня мета полягає в тому, щоб вирішити стратегічні освітні завдання, які сприяють прогнозуванню розвитку освіти та сприяють визначенню та плануванню цілей, результатів, етапів, способів і форм освітнього процесу. Освітні технології включають ідеї, правила та освітні системи. У сучасній Україні освітні технології включають Закон України «Про дошкільну освіту», Закон України «Про вищу школу» та інші.

Педагогічні технології – це стратегія використання освітніх технологій у навчальному процесі в певному навчальному закладі. Вони не залежать від навчального предмету, а визначають і виражають загальні характеристики, якості та закономірності навчання. Таким чином, освітні технології

відображають навчальний процес у формі моделі. Вони включають зміст, форми, методи, прийоми та засоби [9, с. [2–3].

В. Коджаспірова визначає педагогічну технологію як систему методів, прийомів і етапів, які послідовно виконуються для вирішення завдань виховання, навчання та розвитку особистості учня. Педагогічна технологія процесуально представлена як система дій, тобто компоненти педагогічного процесу розробляються та процесуально реалізуються у вигляді системи дій, що забезпечує гарантований результат [4, с. 299].

Відповідно з В. Акіменко, будь-який корисний матеріал належить до двох категорій матеріалів: перша включає, які сприяють розвитку прямої мови дитини, а друга – непряма, яка включає нові методи логопедії.

Сучасні інноваційні технології використовують в логопедичній практиці як :

- доповнення загальноприйнятих, часових технологій, таких як перевірка діагностики, звукопостановки, формування мовного дихання для різних порушень мови,
- нові методи та ресурси, що мають підвищену ефективність, прийоми, які є результатом творчої роботи вчителів,
- нові способи., якими дитина та вчитель взаємодіють, нові - стимули сприяють створенню сприятливого емоційного середовища та сприяють активізації порушених психічних функцій. Ключовим результатом творчої роботи вчителів є інноваційні технології, які включають нові та вдосконалені методи та інструменти [1, с. 40].

Узагальнення науково-педагогічної літератури дозволяє сформулювати робоче визначення, яким будемо послуговуватися у дослідженні. Під інноваційними логопедичними технологіями будемо розуміти сукупність сучасних науково обґрунтованих методів, прийомів, технік та засобів, спрямованих на діагностику, корекцію та профілактику мовленнєвих порушень у дітей і дорослих. Вони базуються на міждисциплінарному підході, інтегруючи досягнення педагогіки, психології, нейропсихології, лінгвістики та

інформаційних технологій. Ці технології використовують новітні цифрові засоби (наприклад, інтерактивні програми, мобільні додатки, ігрові платформи), біоакустичні методики, нейротехніки та інші інструменти для підвищення ефективності корекційної роботи.

Розмаїття педагогічних технологій вимагає їх класифікації.

Існує декілька основ для класифікації сучасних логопедичних технологій:

а) для застосування впливу на інші різні варіанти [2]:

- розвиваючі технології, такі як тренінги розумових процесів, мнемотехніки, сенсомоторне та емоційне навчання та ін.;

- психокорекційні технології, такі як арт-терапія, казкотерапія, сміхотерапія, кольоротерапія, психогімнастика та ін. ;

- технології, які зберігають здоров'я (гіпоксітерапія, пальцевий і логопедичний масаж, су-джок-терапія, ароматерапія, дихальні методи та ін.);

б) залежно від інструментів впливу вибору :

- ІТ-технології;

- дистанційне навчання;

в) за ступенем інноваційності (традиційності) виділені такі категорії:

- освітні технології, які виконують нетрадиційні методи лікування дефектів (ароматерапія, хромотерапія, бібліотерапія, кріотерапія тощо) ;

- змішані технології включають нововведення в традиційні логопедичні методи.

Варто підкреслити, що будь-яка інновація, яка використовується в логопедичній практиці, відноситься до так званих «мікроінновацій», оскільки їх застосування не змінює основну структуру логопедичної допомоги, а лише змінює методичну складову на локальному рівні [6, с.]. [668]

Таким чином, технологія залишиться найефективнішою та доступнішою для використання в логопедичній практиці.

Використання інноваційних логопедичних технологій для корекції мовлення має бути повністю обґрунтовано структурою дефекту мовлення.

1) для покращення пам'яті, уваги та наочно-образного мислення:

- інформаційно-комунікативні технології (забезпечують наочність, доступність, варіативність та можливість швидкого створення навчального матеріалу, зручність об'єктивного контролю розвитку та діяльності дітей, розширення сюжетного наповнення традиційної ігрової діяльності, візуалізацію акустичних компонентів мови та розширення спектру невербальних завдань);

- мнемотехніки (система прийомів, яка створює додаткові асоціації, що полегшує запам'ятовування та збільшує обсяг пам'яті).

2) тілесно-орієнтовані методи повинні використовуватися для корекції моторних функцій:

- біоенергопластика поєднує рухи рук з рухами артикуляційного апарату;

Логопедичний масаж — це активний метод механічного впливу, який підвищує тонус м'язів, щоб вони могли виконувати складні рухи, необхідні для артикуляції звуків. Логопедичний масаж включає ручний, точковий, апаратний, пальцевий, масаж долонних поверхонь кам'яними, металевими або скляними масками; масаж горіхами, каштанами, масаж шестигранними олівцями, масаж чітками, масаж трав'яних мішечок, масаж.

Су-джок терапія є різновидом корейської медицини. Його назва походить від слова «Су-кість» і «Джок-стопа». Засновник Су-Джок терапії, професор Пак Чже Ву з Південної Кореї. За його поглядом термін «Су-Джок» відповідає системі впливу, яка стимулює біологічну активність точки (БАТ) і біологічно активні зони тіла людини, які віддають всім органам і системам на стопах і кістках рук [4]. Важливо знати те, що коли Су-Джок терапія використовується неправильно, вона ніколи не завдає шкоди людині — вона просто не працює. Таким чином, визначивши відповідні точки в системі відповідності також можуть сприяти розвитку мовлення дитини, тонізувати

організм, щоб зміцнити його в цілому, розвинути дрібну підвищити моторику пальців рук, підвищити пропріоцептивну чутливість та інші функції.

Су-Джок масаж може бути корисним для лікування дизартрії в логопедичній практиці [3]. Су-Джок також позитивно впливає на розвиток емоційно-вольової та пізнавальної сфери дитини. У цьому виникає актуальність масажу Су-Джок у корекційно-логопедичній роботі з дефектом з порушенням мовленнєвого розвитку.

Масаж покращує самопочуття дитини, забезпечує її тонус і збільшує настрій.

Переваги масажу Су-Джок:

1. Продуктивність.
2. Немає протипоказань для використання.
3. Безпека під час використання.
- 4.Доступність. Масажер коштує недорогого.
4. Простота використання.
5. Практичність..

Розглянемо методичну основу використання Су-Джок масажу в роботі логопеда з дітьми . Педагоги на робочому місці та батьки вдома можуть використовувати масаж.

Мета масажу Су-Джок відбувається у стимулюванні БАТ на стопах і кістках рук.

Завдання для Су-Джок-масажу:

1. стимулювати зони мовлення в корі головного мозку.
- 2.. Продовжуйте розвивати дрібну моторику рук.
3. Розвиток пам'яті, уваги та навичок просторової орієнтації.
4. Сприяти зниженню рухової та емоційної розгальмованості, а також підтримці нормального тону.

5. Використання компонентів масажу Су-Джок на різних етапах діяльності з корекції мовлення у дітей.

Су-Джок масаж виконуватися за допомогою наступних прийомів:

1. Словесні методи. Дитина повторює слова та виконує дії з кулькою масажером відповідно до тексту. Це можуть бути потішки, примовки, вірші, запитання, казки та загадки.

2. Наочні методи. Схеми, відеоматеріали та ілюстрації для індивідуальної роботи.

3. Ігрові методи. Промовляючи вірш пальчикової гімнастики, дитина по черзі надягає масажні пружинні кільця на кожен палець. Це може бути заняття або гра.

4. Взаємодія з персонажем з казки. Діти можуть пограти в казки, використовуючи Су-Джок-кульки-масажери. Одним із прикладів цього є «Їжачок на прогулянці».

6. Практичні методи. Масаж пальців, стоп і кистей.

Масаж кистей рук відбувається наступним чином: прокочуючи кульку між долонями, дитина стимулює БАТ (як у казці «Їжачок на прогулянці»). Це спеціальний метод Су-Джок для масажу кистей рук. У кожній кульці є еластичне пружинне кільце. Діти по черзі приміряють кільця на пальчики, все це супроводжується віршами та забавками. Можна повторювати цю процедуру кілька разів на день. Масажні кульки можна використовувати в інших випадках. Розвиток сприйняття кольору можна досягти за рахунок їх використання. Наприклад, синьо-червона та жовто-зелена гра «Зроби різнокольорові кульки і назви їх» і дидактична гра «Розклади кульки за кольором». Тактильна стимуляція створює відчуття ритму, коли відбувається у певному ритмі. У процесі масажу використовується тепловий ефект.

На заняттях з логопедії використання Су-Джок масажера в різних формах роботи:

- 1.Круговими рухами долонь качайте кульку.
2. Катати кульку, використовуючи прямі рухи долонь.
3. Кожен палац має прокочувати кульку.
4. Покладіть пружинне кільце на кожен палець.
5. Помістіть кульку в кулачок.

- логоритміка – це система вправ і ігор, пов’язаних із музично-руховими, мовно-руховими та музично-мовленнєвими елементами, які використовуються для логопедичної корекції;

- кріотерапія – це метод, який використовує ігри з льодом, щоб нагріти нервові закінчення пальців;

- кінезіологічне тейпування. Кінезіологія (від «кінезис» – рух, «логос» – вчення) – це дисципліна, яка вивчає всі форми м’язових рухів. Він охоплює такі теми, як основи руху, біомеханіка, особливості нервово-м’язової передачі та основні принципи м’язової роботи [2].

Вважається, що тейпування є основним методом кінезіології. Кінезіологічне тейпування полягає в накладенні спеціальних липких смужок тканини, відомих як тейпи, відповідно до векторів руху м’язів і суглобів.

Кінезіотейпи виконують основну функцію створення сприятливих умов для поліпшення саногенетичних процесів за допомогою оптимізації мікроциркуляції в сполучній тканині шкіри та підшкірної клітковини, зменшення болю, відновлення функціональної активності м’язів і оптимізації аферентної імпульсації на ментамерно-сегментарному рівні. Кінезіотейпи, панч-тейпи, динамік-тейпи та крос-тейпи є різними типами тейпів [5, с. 320];

3) Арт-терапія має бути використана для стабілізації емоційної сфери:

- Арт-терапія (емоційне сприйняття музики, вокалотерапія, гра на музичних інструментах) Залежно від мелодії, її ритмічної основи та того, як вона виконується, музика може мати різні ефекти);

- ізотерапія включає використання нетрадиційних методів малювання, таких як кляксографія, пальцевий живопис, малювання м’яким папером, ниткографія, малювання манною крупкою, листям, паличками, камінчиками, віддрукування ватою, відбиток пробками та пробками;

- казкотерапія (метод, який розвиває мову, розширює свідомість і вдосконалює взаємодію через мовлення з навколишнім світом);

- крупотерапія, яка допомагає досягти більш якісної корекції мови, і нетрадиційні методи впливу на діяльність логопеда, є перспективним методом корекційно-розвивальної роботи з дітьми з мовними проблемами. Інноваційні методи, які не вимагають особливих зусиль, оптимізують процес корекції мовлення дітей і сприяють оздоровленню всього організму, належать до ефективних засобів корекції і допомагають максимально успішно подолати мовні труднощі у дітей віку на тлі комплексної логопедичної допомоги.

Сучасні розвиваючі технології тісно переплітаються з технологіями проблемного навчання, що пропонують таку організацію навчально-виховного процесу, яка забезпечує створення вихователем проблемних ситуацій та активну самостійну діяльність дітей з їх вирішенням, внаслідок чого досягається творче оволодіння професійними знаннями, навичками, вміннями та розвиток розумових здібностей. Методом проблемної технології виступає отримання засвоєння способів самостійної діяльності, розвитку пізнавальних та творчих здібностей дітей [4, с. 124].

Таким чином, сучасні інноваційні технології, охоплюють широкий спектр розвитку здібностей здобувачів освіти, забезпечуючи ефективність засвоєння матеріалу. Однак, необхідно відзначити, що подібна дія ігрових технологій на дитину досягається в комплексному розвитку досягнень педагогіки та психології.

Сучасні розвиваючі технології тісно переплітаються з технологіями проблемного навчання, які дозволяють вихователям створювати проблемну ситуацію та залучати дітей до активної діяльності з їх рішенням. Це відбувається до творчого володіння професійними знаннями, навичками та вміннями, а також розвитку розумових здібностей. Розвиток пізнавальних і творчих здібностей дітей і отримання навичок самостійної діяльності є призначення проблемної технології [4, с. [124]

Таким чином, переконані, оволодіваючи інноваційними технологіями, логопеди усвідомлюють перспективні тенденції, орієнтуються в нових концепціях, теоріях, ідеях, опановують методи педагогічного дослідження.

Такі інновації забезпечують добір ефективних методів, прийомів і форм організації педагогічного процесу в закладах освіти України.

Висновки до розділу 1

Можна стверджувати, що діти з мовленнєвими порушеннями мають проблеми з використанням мовних засобів, низьку мотивацію до спілкування та недостатню сформованість монологічного та діалогічного мовлення. Ці результати можна отримати шляхом теоретичного аналізу наукових робіт, які досліджували цю тему. Дошкільники цієї групи також демонструють порушення комунікативної поведінки, що заважає їм ефективно спілкуватися з однолітками та дорослими.

Втрата емоційних контактів із дорослими та однолітками, недорозвинення комунікативної функції мовлення, нездатність правильно встановлювати взаємовідносини та несформованість навичок спілкування є наслідками порушення спілкування в дитинстві. У зв'язку з цим важливим є питання про те, як підготовка дитини до спілкування впливає на неї, а також про те, як вона розвиває свої комунікативні навички та навички, необхідні для успіху в соціальному середовищі.

Невербальні засоби комунікації, такі як рухи, жести та міміка, погляди, які супроводжуються вокалізаціями та голосовими реакціями (крик, гуління, лепет), передують вербальній комунікативній діяльності. Наступні етапи включають розвиток пасивного та активного мовлення дитини, розширення її словникового запасу, використання речень у активному самостійному мовленні, оволодіння значенням предметних слів.

Отже, вивчення питання про розвиток комунікативних навичок у дітей з порушеннями мовлення сьогодні є досить актуальною проблемою. Незважаючи на те, що було проведено значну кількість досліджень з цієї теми, є ще багато питань, які потребують додаткового вивчення.

Охарактеризовано розмаїття педагогічних технологій, виокремлено способи та підходи до їх розмежування. Серед інноваційних логопедичних

технологій виокремлено: технології для покращення пам'яті, уваги та наочно-образного мислення (інформаційно-комунікативні технології, мнемотехніки), тілесно-орієнтовані методи (біоенергопластика (Логопедичний масаж, Суджок терапія), логоритміка, кріотерапія, кінезіологічне тейпування); арт-терапія (арт-терапія, ізотерапія, казкотерапія, крупотерапія).

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Методика вивчення комунікативних навичок у дітей

Сучасне динамічне життя вимагає від дитини здатності швидко інтегруватися в дитячий колектив, проявляти творче мислення та адаптуватися до нових умов. Комунікація виступає ключовим інструментом, що забезпечує процес адаптації дитини до змін. Рівень розвитку спілкування впливає не лише на успішність навчання, але й на загальний життєвий досвід дитини.

Комунікативні вміння включають здатність правильно вибудовувати свою поведінку, розуміти психологічні аспекти взаємодії, підбирати відповідні інтонації та жести, аналізувати інших людей, співпереживати, ставити себе на місце співрозмовника, передбачати його реакцію і вибирати найефективніший спосіб звернення.

А. Мудрик визначає комунікативну культуру як поєднання знань, норм, цінностей і моделей поведінки, прийнятих у суспільстві, а також уміння природно й невимушено реалізовувати ці знання у різних видах спілкування. Комунікативні вміння тісно пов'язані з цією концепцією.

Комунікативні навички полягають у здатності взаємодіяти з іншими людьми, правильно інтерпретуючи та передаючи інформацію. Орієнтування в різних ситуаціях і вміння використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування для реалізації своїх ідей у взаємодії називають комунікативною компетенцією. Вона є основою ефективного спілкування у будь-якому середовищі.

Здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми називається комунікативною компетенцією. Це включає

в себе здатність розуміти та зрозуміти партнера під час процесу спілкування, а також уміння змінювати глибину та коло спілкування.

Комунікативна компетентність включає:

- орієнтація на знання та досвід людини в різних ситуаціях спілкування;
- здатність ефективно взаємодіяти з оточенням, усвідомлюючи зміни психічного стану, міжособистісних стосунків і соціального середовища;
- адекватна самооцінка людини, включаючи її психологічний потенціал, потенціал партнера та обставини;

А. Богуш розглядає комунікативну компетентність як частину культури мовленнєвого спілкування. Культура мовлення, виразність мовлення та мовленнєвий етикет є компонентами культури мовленнєвого спілкування[9].

Культура мовлення - це володіння літературною мовою, яка характеризується такими якостями, як адекватність, логічність, багатство, чистота, естетичність, етичність і доречність.

Виразність є якістю мовлення, яка формується як немовними, так і мовними засобами виразності та впливає на емоції співрозмовника.

Особливо важливим елементом культури мовленнєвого спілкування є мовленнєвий етикет. Він складається з усієї вербальної та невербальної поведінки, яка відповідає певним обставинам і є нормативною.

Таким чином, переконані, що комунікативна компетентність має бути одним із основних напрямків корекційно-освітньої роботи.

Метою експерименту було визначити рівні розвитку комунікативних навичок у дітей та наскільки ефективною є робота логопеда, за допомогою інноваційних технологій, з розвитком комунікативних навичок у старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. В експерименті було використано розроблену програму логопедичних занять із логопедичними технологіями і стратегії, які мали на меті покращити різні аспекти мовленнєвого розвитку дітей з цією проблемою.

Дослідження проводилося в трьох етапах.

1 етап включав констатацію. На цьому етапі було проведено першу діагностику стану комунікативних навичок дітей.

2 етап - підготовка, що передбачав створення та апробація системи логопедичної роботи, спрямовану на розвиток комунікативних навичок у дітей засобами інноваційних технологій. Ми перевіряли ефективність цієї системи та прийшли до відповідних висновків.

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити характеристики комунікативних навичок у дітей.

Мета дослідження:

1. Підбір завдань для діагностики комунікативних навичок дітей
2. Вивчити комунікативні навички у дітей.
3. Створення та апробація системи логопедичної роботи, спрямовану на розвиток комунікативних навичок у дітей засобами інноваційних технологій.

У дослідженні ми використали завдання, розроблені О. Конко [15], К. Крутій [16], О. Перцевою [24] та О. Орловою [24], щоб створити методику констатувального експерименту.

Поглиблене обстеження комунікативних навичок проводилося комплексно з використанням різних методів і завдань. Мета обстеження полягала в тому, щоб вивчити стан і визначити тип навичок спілкування (Див.Дод.А).

За сукупністю результатів діагностики ми вираховували відсоткове вираження якості виконання методики та співвідносили його з одним із п'яти рівнів:

- високий рівень становив 100–85% (13-15 балів),
- достатній рівень становив 84–70% (10-12 балів),
- середній рівень становив 69–55% (7-9 балів),
- низький рівень становив 54–40% (4-6 балів),
- початковий рівень становив 39–40% (0-3 бали).

Таким чином, комунікативні навички дітей оцінювали за допомогою структурованої діагностики.

Описані завдання дали змогу виявити рівень розвитку комунікативних навичок у дітей.

Результати дослідження представлено в Табл.2.1.

Таблиця 2.1.

**Рівень розвитку комунікативних навичок у дітей
(констатувальний етап)**

		Ім'я дитини	Вправа					Сума балів	Рівень
			1	2	3	4	5		
ЕК	1.	Владислава О.	1	1	2	2	2	8	середній рівень
	2.	Олександр Р.	1	2	2	2	1	8	середній рівень
	3.	Богдан Г.	1	1	1	0	0	3	початковий рівень
	4.	Михайло П.	2	2	1	2	2	9	середній рівень
	5.	Ірина Н.	1	1	1	2	1	6	низький рівень
	6.	Катерина Б.	1	1	1	0	0	3	початковий рівень
	7.	Юлія В.	1	2	2	2	2	9	середній рівень
	8.	Марія І.	2	2	1	1	2	8	середній рівень
	9.	Ярина О.	1	1	1	2	1	6	низький рівень
	10.	Соломія Г.	1	1	0	0	0	2	початковий рівень
Середній бал по ЕГ			1,2	1,4	1,2	1,3	1,1	6,2	середній рівень
КГ	1.	Валерія К.	1	2	2	2	2	9	середній рівень
	2.	Захар К.	1	1	1	2	1	6	низький рівень
	3.	Олександр М.	1	1	1	2	1	6	низький рівень
	4.	Сергій К.	1	1	2	2	2	8	середній рівень
	5.	Софія К.	1	1	0	0	0	2	низький рівень
	6.	Маргарита О.	2	2	1	1	2	8	середній рівень
	7.	Олеся Д.	2	2	1	2	2	9	середній рівень
	8.	Тарас П.	2	1	1	1	1	6	низький рівень
	9.	Ольга С.	1	1	1	0	0	3	початковий рівень
	10.	Іван Т.	2	2	1	1	2	8	середній рівень
Значення по КГ			1,4	1,3	1,3	1,2	1,3	6,5	середній рівень

З кількісних даних випливає, що більшість респондентів з усіх груп оцінюють власний рівень обізнаності з інноваційними технологіями як

достатній, проте тільки 32 %, 26 % та 50 % респондентів, за даними анкети, відповідно задоволені ним.

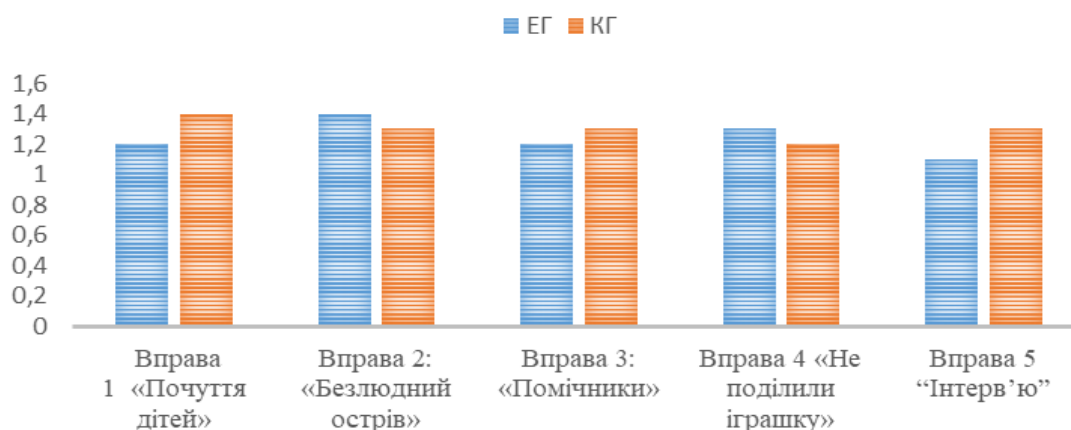

Рис. 2.1. Рівень розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап)

Ми виявили нерівномірність у розвитку комунікативних навичок контрольного етапу дослідження в обох групах. Наявність комунікативної навички розумілась як наявність таких умінь:

- уміння розуміти емоції дорослих і однолітків; повідомляти про (1,2 / 1,4 бали в досліджуваних групах);
- уміння слухати інших, поважати їхні думки та інтереси інших (1,4 / 1,3 бали);
- спокійно відстоювати свою думку; уміння працювати з дітьми та враховувати потреби інших дітей, брати участь у групових справах і допомагати (оцінка 1,2 / 1,3 бали);
- уміння уникати конфліктів і сварок; поважати людей, які тебе оточують (1,3 / 1,2 бала);
- уміння отримувати потрібну інформацію, спілкуватися та проводити простий діалог із однолітками та дорослими (1,1 / 1,3 бали).

Узагальнені результати вихідного оцінювання рівнів сформованості комунікативних навичок дітей представлені на рис. 2.2.

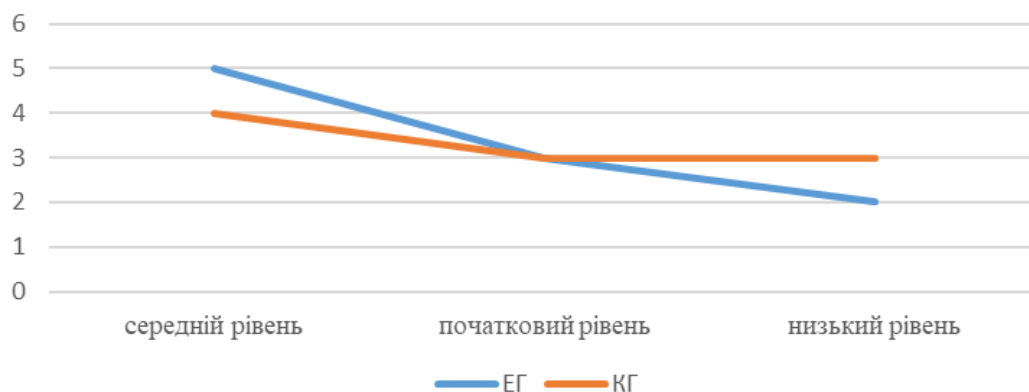

Рис. 2.2. Узагальнений рівень розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап)

Як показано на рисунку, 33% дітей мають початковий рівень, 20 % і 30% - низький рівень, а 50 % і 40 % мають середній рівень сформованості комунікативних навичок. Більшість діагностичних завдань діти виконували за допомогою дорослого, але демонстрували недостатню ініціативність.

Діти середнього рівня (33%) продемонстрували вміння розуміти емоційний стан однолітка або дорослого та розповісти про нього, а також вміння шанобливо ставитися до людей навколо, не лаятися, спокійно реагувати на конфліктні ситуації – на низькому рівні: випробовувані не хотіли вирішувати конфлікти та ділитися.

20 % і 30% дітей відзначають низький рівень сформованості комунікативних навичок. Навіть при допомозі дорослого вони зіткнулися з великими труднощами під час виконання всіх діагностичних завдань. Отже, значна кількість дітей у групах демонструвала постійне порушення діяльності спілкування. Це проявляється в невмінні вступати в мовне спілкування як із дорослими, так і з ровесниками; недостатня сформованість форм комунікації, таких як діалоги та монологи; і особливості поведінки, такі як негативізм, відсутність зацікавленості в контакті, невміння орієнтуватися в умовах спілкування та невміння змінювати характер спілкування відповідно до обставин. Зазначені мовні та комунікативні проблеми негативно впливають на

засвоєння та підтримку контактів з однолітками під час гри та загалом у процесі спілкування.

33% дітей мали початковий рівень сформованості комунікативних умінь. Вони не мають достатніх навичок спілкування, навіть якщо це необхідно для основної взаємодії.

Автори І. Орлов і В. Холмогоров провели дослідження, яке включало не лише виявлення ступеня комунікативної здатності, але й вивчення ступеня розвитку спілкування з однолітками [30].

Методика «Діагностика розвитку спілкування з однолітками» (І. Орлова та В.Холмогорова) має на меті визначити ступінь сформованості спілкування дітей дошкільного віку з однолітками.

Для визначення рівня розвитку спілкування з однолітками передбачалося використання:

передбачалося використання для визначення рівня розвитку спілкування з однолітками:

- параметри спілкування з однолітками;
- шкали для оцінки розвитку параметрів спілкування з однолітками.

Параметри спілкування дітей з однолітками були основними факторами спілкування: інтерес до однолітків, ініціативність, активність (чутливість), просоціальні дії, засоби спілкування.

Наступні шкали оцінки параметрів спілкування з однолітками були використані для визначення ступеня розвитку спілкування з однолітками (див.Дод.Б):

Для оцінки ступеня розвитку спілкування з однолітками використовувалися 5 рівнів:

- високий рівень становив 100–85% (20-24 балів),
- достатній рівень становив 84–70% (15-19 балів),
- середній рівень становив 69–55% (11-14 балів),
- низький рівень становив 54–40% (6-10 балів),
- початковий рівень становив 39–40% (0-5 бали).

Результати, отримані за методикою представлені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Результати за методикою «Діагностичні особливості виявлення рівня комунікативної компетентності» у старших дошкільників

Ім'я дитини			Вправа					Сума балів	Рівень	
			1	2	3	4	5			6
ЕК	1.	Владислава О.	1	2	3	1	1	1	9	низький рівень
	2.	Олександр Р.	2	1	2	3	2	2	12	середній рівень
	3.	Богдан Г.	2	3	1	3	2	4	15	достатній рівень
	4.	Михайло П.	0	2	1	2	1	2	8	низький рівень
	5.	Ірина Н.	2	1	1	2	2	4	12	середній рівень
	6.	Катерина Б.	2	1	2	1	0	2	8	низький рівень
	7.	Юлія В.	2	0	0	2	2	0	6	низький рівень
	8.	Марія І.	2	2	1	3	2	3	13	середній рівень
	9.	Ярина О.	2	1	2	2	3	3	13	середній рівень
	10.	Соломія Г.	2	0	0	2	2	0	6	низький рівень
Середній бал по ЕГ			1,7	1,3	1,3	2,1	1,7	2,1	10,2	середній рівень
КГ	1.	Валерія К.	2	1	2	2	3	3	13	середній рівень
	2.	Захар К.	0	2	1	2	1	2	8	низький рівень
	3.	Олександр М.	2	0	0	2	1	0	5	початковий рівень
	4.	Сергій К.	2	2	1	3	2	3	13	середній рівень
	5.	Софія К.	3	2	3	1	3	2	14	середній рівень
	6.	Маргарита О.	2	1	2	3	2	2	12	середній рівень
	7.	Олеся Д.	0	1	2	1	1	2	7	низький рівень
	8.	Тарас П.	1	0	1	2	1	1	6	низький рівень
	9.	Ольга С.	2	1	2	3	2	2	12	середній рівень
	10.	Іван Т.	3	2	3	1	3	2	14	середній рівень
Значення по КГ			1,7	1,2	1,7	2	1,9	1,9	10,4	середній рівень

Отримані результати свідчать, що середній рівень розвитку спілкування з однолітками у групі порівняння мають 4 (40%) і 6 (60%) дітей в ЕГ і КГ

відповідно, низький рівень у 5 (50 %) і 3 (30 %) дітей та достатній у 1 (10%) в ЕГ та початковий і КГ.

Для більш наочного представлення, отриманих результатів за вищезазначеними методиками, представимо графічно відсоткове співвідношення у групі порівняння та основній групі в залежності від рівня спілкування з однолітками за методикою І.Орлової та В.Холмогорової (рис. 2.3).

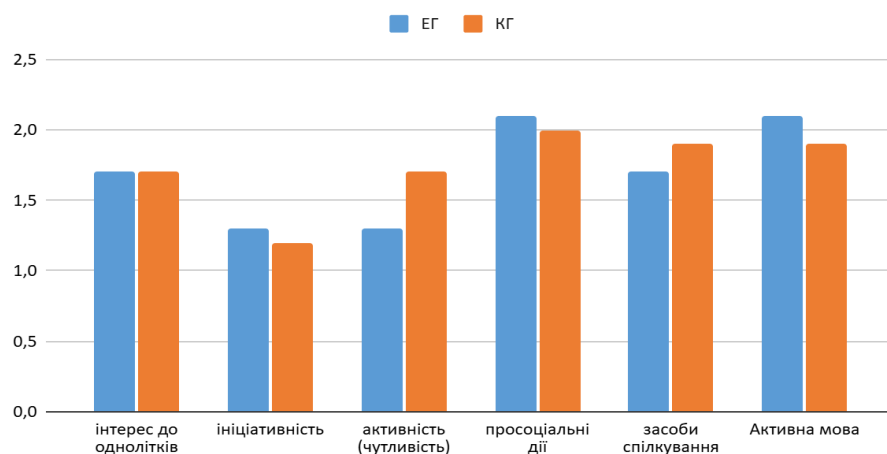

Рис. 2.3. Результати дослідження розвитку спілкування з однолітками (констатувальний етап)

Застосовуючи експериментальну проблемну ситуацію «Горошина» автора Г.Хузєєва (Додаток В), були отримані наступні результати, представлені в Таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати дослідження на визначення рівня розвитку соціально-комунікативних навичок старших дошкільників

		Ім'я дитини	Сума балів	Рівень
ЕК	1.	Владислава О.	2	низький рівень
	2.	Олександр Р.	3	середній рівень
	3.	Богдан Г.	4	достатній рівень
	4.	Михайло П.	2	низький рівень
	5.	Ірина Н.	2	середній рівень
	6.	Катерина Б.	3	низький рівень
	7.	Юлія В.	4	низький рівень
	8.	Марія І.	5	середній рівень
	9.	Ярина О.	2	середній рівень
	10.	Соломія Г.	3	низький рівень
Середній бал по ЕГ			3	середній рівень
КГ	1.	Валерія К.	2	середній рівень
	2.	Захар К.	3	середній рівень
	3.	Олександр М.	4	достатній рівень
	4.	Сергій К.	2	середній рівень
	5.	Софія К.	3	середній рівень
	6.	Маргарита О.	3	середній рівень
	7.	Олеся Д.	4	достатній рівень
	8.	Тарас П.	5	достатній рівень
	9.	Ольга С.	2	середній рівень
	10.	Іван Т.	4	достатній рівень
Значення по КГ			3,2	середній рівень

Таким чином, розвиток соціально-комунікативних навичок був середнім для 44,5% дітей групи порівняння та 66,5% дітей основної групи відповідно.

Рівень був низьким для 44,4% дітей групи порівняння та 27,4% дітей основної групи, а рівень був високим для 11,1% дітей групи порівняння та 6,1% дітей основної групи відповідно.

Результати цієї методики показують, що діти в обох групах мають середній рівень соціально-комунікативних навичок; вони діють незлагоджено, частково досягають спільної мети та враховують інструкції однолітків. Вони не завжди висловлюють оціночні судження про роботу однолітка або звертають увагу на його емоційний стан.

Діти, які не володіють хорошими соціально-комунікативними навичками, дають інструкції, не зважаючи на те, чи зрозумів його партнер, ігнорують дії та інструкції однолітків, намагаються виконати завдання самостійно або відмовляються від роботи, що не дозволяє досягти спільної мети. Дошкільники з хорошими соціально-комунікативними навичками враховують те, що робить їхній товариш, намагаються підбадьорити його та правильно виконувати інструкції. Якщо вони не розуміють завдання, вони просять повторити, щоб досягти мети.

Діти, які не володіють хорошими соціально-комунікативними навичками, дають інструкції, не зважаючи на те, чи зрозумів його партнер, ігнорують дії та інструкції однолітків, намагаються виконати завдання самостійно або відмовляються від роботи, що не дозволяє досягти спільної мети. Дошкільники з хорошими соціально-комунікативними навичками враховують те, що робить їхній товариш, намагаються підбадьорити його та правильно виконувати інструкції. Якщо вони не розуміють завдання, вони просять повторити, щоб досягти мети.

Таблиця 2.4 та Рис. 2.4-2.6 представляють результати емпіричного дослідження особливостей розвитку комунікативних навичок у старших дошкільників за трьома методиками.

Таблиця 2.4

Результати констатувального етапу дослідження вивчення рівня сформованості комунікативних навичок у старших дошкільників

		Методика 1	Методика 2	Методика 3
ЕК	Владислава О.	середній рівень	низький рівень	низький рівень
	Олександр Р.	середній рівень	середній рівень	середній рівень
	Богдан Г.	початковий рівень	достатній рівень	достатній рівень
	Михайло П.	середній рівень	низький рівень	низький рівень
	Ірина Н.	низький рівень	середній рівень	середній рівень
	Катерина Б.	початковий рівень	низький рівень	низький рівень
	Юлія В.	середній рівень	низький рівень	низький рівень
	Марія І.	середній рівень	середній рівень	середній рівень
	Ярина О.	низький рівень	середній рівень	середній рівень
	Соломія Г.	початковий рівень	низький рівень	низький рівень
Середній значення		середній рівень	середній рівень	середній рівень
КТ	Валерія К.	середній рівень	середній рівень	середній рівень
	Захар К.	низький рівень	низький рівень	низький рівень
	Олександр М.	низький рівень	початковий рівень	початковий рівень
	Сергій К.	середній рівень	середній рівень	середній рівень
	Софія К.	низький рівень	середній рівень	середній рівень
	Мargarита О.	середній рівень	середній рівень	середній рівень
	Олеся Д.	середній рівень	низький рівень	низький рівень
	Тарас П.	низький рівень	низький рівень	низький рівень
	Ольга С.	початковий рівень	середній рівень	середній рівень
	Іван Т.	середній рівень	середній рівень	середній рівень
Середній значення		середній рівень	середній рівень	середній рівень

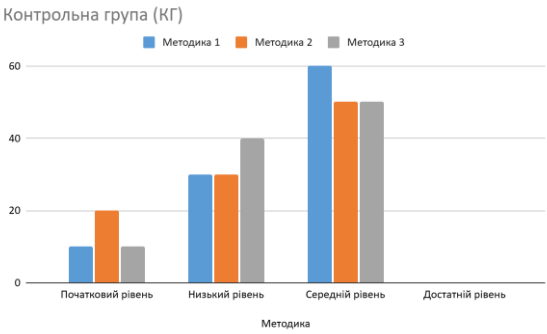

Рис. 2.4. Результати дослідження вивчення рівня сформованості комунікативних навичок у старших дошкільників (констатувальний етап, КГ)

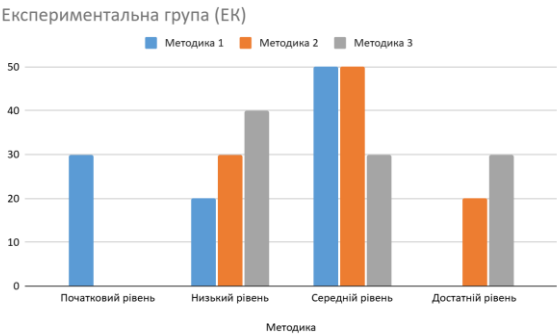

Рис. 2.5. Результати дослідження вивчення рівня сформованості комунікативних навичок у старших дошкільників (констатувальний етап, ЕГ)

Кількісні результати констатувального етапу дослідження

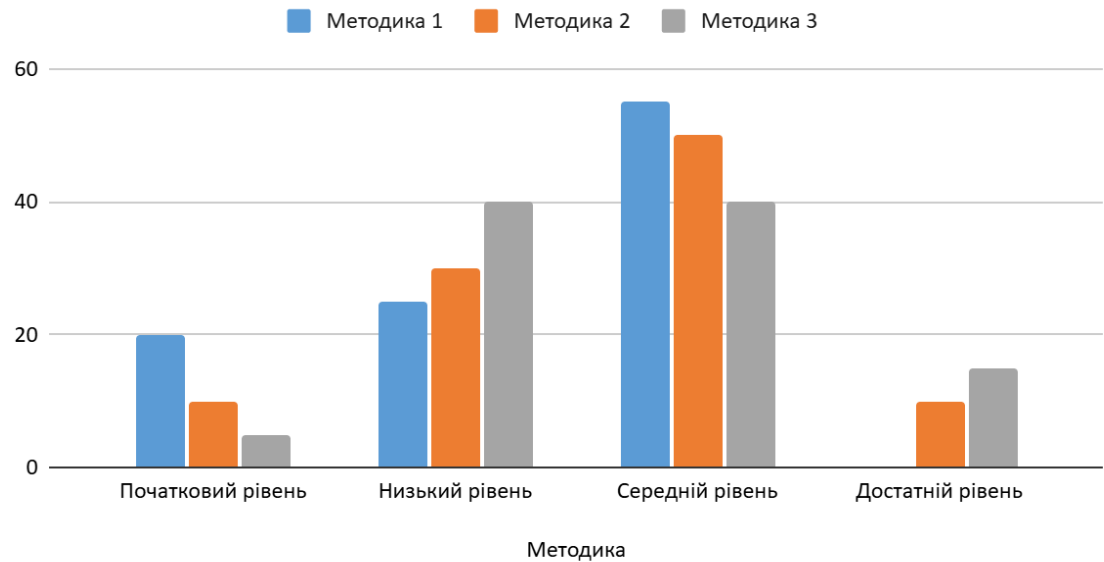

Рис. 2.6. Результати дослідження вивчення рівня сформованості комунікативних навичок у старших дошкільників (констатувальний етап)

Дані, отримані під час дослідження, свідчать, що переважаючим рівнем сформованості комунікативних навичок у старших дошкільників із ЗНМ III рівня є середній рівень.

У експериментальній групі (ЕК) середній рівень виявлено у 50% дітей за всіма методиками.

У контрольній групі (КГ) середній рівень також домінує (50–60%).

Значний відсоток дітей демонструють низький рівень сформованості навичок, особливо в контрольній групі (30–40%).

В експериментальній групі низький рівень також виявлено у 20–40% дітей залежно від методики.

Початковий рівень виявляється значно рідше – у 5–20% дітей. Цей рівень спостерігався в обох групах, але в експериментальній він частіше зустрічався у Методиках 1 та 3.

Лише в експериментальній групі виявлено достатній рівень сформованості соціально-комунікативних навичок (10–30% за методиками).

У контрольній групі дітей із достатнім рівнем не зафіксовано.

Середній рівень є основним для більшості дітей із ЗНМ III рівня, незалежно від групи.

Експериментальна група демонструє більшу варіативність рівнів сформованості: від початкового до достатнього. Це свідчить про різні стартові можливості дітей.

Контрольна група показує більш однорідні результати, однак значний відсоток дітей мають низький рівень навичок.

Достатній рівень відсутній у контрольній групі, що вказує на необхідність більш активної корекційно-розвивальної роботи.

Дані стверджують, що для розвитку комунікативних навичок діти потребують спеціального корекційного впливу. Підтримка та організація дорослого є важливою для розвитку у дітей основних комунікативних навичок з опорою на технології.

2.2. Логопедична робота з розвитку комунікативних навичок дітей засобами інноваційних технологій

Система логопедичної роботи будувалася з урахуванням того, що гра є провідною діяльністю дитини і ми використовуємо термін «ігри-заняття», оскільки весь освітньо процес має базуватися на ігровій діяльності, яка одночасно виконує навчально-пізнавальні та корекційно-розвивальні функції. Ігри-заняття в логопедичній групі повинні включати позиції психолінгвістичного та діяльнісний підхід, щоб досягти найкращих результатів корекційно-розвивальної роботи з розвитку мовленнєвої компетентності.

Організація та проведення ігор-занять у логопедичній групі побудовані на структурі, яка передбачає комплексний розвиток дітей. Основною метою освітнього процесу є психомовленнєвий та всебічний розвиток, що реалізується через ігри-заняття, спрямовані на корекцію, розвиток, навчання і виховання. Кожне заняття покликане стимулювати мовленнєву та пізнавальну активність дітей, створюючи мотиваційну основу для засвоєння знань та доступ до програмного матеріалу.

Вихідним матеріалом для таких занять є знання, вміння і навички, які дитина вже має, що слугує базою для подальшого психофізичного розвитку і особистісного зростання. У процесі ігор-занять використовуються різні засоби, зокрема предмети (іграшки, спеціальні логопедичні пристрої, реальні об'єкти, муляжі, технічні засоби навчання) та елементи комунікативної діяльності, такі як словесний вплив, художня література чи організація взаємодії дітей у різних видах діяльності.

Методи проведення занять базуються на загальнопедагогічних підходах і охоплюють наочні (спостереження, екскурсії, перегляд), словесні (читання, розповідання, пояснення, бесіди) та практичні (ігри, вправи, моделювання) методи. Сам процес занять організовано у формі навчально-пізнавальної діяльності з ігровими елементами, що включає пригадування вже знайомого

матеріалу, засвоєння нового, вирішення проблемних ситуацій та контроль за власним мовленням.

Результати такої діяльності можуть бути прямими, вираженими у досягненнях дитини, або опосередкованими, що сприяють її загальному розвитку та адаптації.

Зокрема, прямим продуктом діяльності можуть бути як матеріальні об'єкти, такі як виконана робота (малюнки, ліпнина, аплікація, будівництво тощо), так і нематеріальні об'єкти, такі як емоційні стани, враження чи почуття. Опосередкованим продуктом діяльності є досягнення загальної мети процесу навчання.

За допомогою аналізу науково-методичної літератури та результатів констатувального експерименту ми змогли вибрати ігри, які сприяють розвитку таких комунікативних навичок, як:

1) співпраця . Цей блок включає ігри, які розвивають навички чуття, розуміння та дотримання правил. уміння виконувати завдання та контролювати свої рухи.

Наприклад, «Логопед і діти» – це сюжетно-рольова гра, яка навчає дітей слухати свого товариша та використовувати ввічливі слова.

Хід гри: Логопед входить до групи. Вітаю. Він каже, що хотів би подивитися, як живуть діти. Діти демонструють свої іграшки, ігрові куточки та інші речі. Логопед перевіряє, чи вміють діти гратися разом. Дітям загадують загадки про іграшки логопед. Діти відгадують речі. Повторюють ввічливі правила спілкування.

2) розвиток здатності активно слухати, зокрема:

- спілкування як вербально, так і невербально;
- ідентифікувати емоційний стан інших;
- виражати свої почуття;
- задавати відкриті та закриті запитання; перефразувати (зберігаючи основну думку); і підбивати підсумок.

Використали, гру «Магазин», яка може навчити гравців описувати предмет, визначати його основні характеристики, ідентифікувати предмет за описом і розвивати навички спілкування в громадських місцях [16].

Хід гри: Діти сідають півколом перед полицкою з овочами та столом. «У нас відкрився овочевий магазин», – повідомляє логопед, звертаючись до групи.

Перегляньте, скільки продуктів він містить! Ви можете купити їх, але не називайте їх і описуйте; ви не можете дивитися на овоч. Продавець упізнає її на основі вашої інформації та продасть її вам. Короткий рахунок вибирає продавця. Логопед купує овоч і демонструє, як виконувати правила гри. Я хотів би придбати у вас овочі для салату. Він росте на грядці і круглий, червоний. Продавець дає клієнту помідор. «Я хотів би висловити свою вдячність», – каже логопед і сідає на стілець, тримаючи в руках овоч. Імена кожного гравця називають продавця. Він відповідає і описує овоч, який він купив:

Покупець сідає на місце після того, як продавець надає продукт. Доки всі діти не куплять продукти, гра закінчиться. Роль продавця може виконувати декілька дітей одночасно.

3) розвиток навичок переробки даних:

- розуміти один одного,
- розуміти суть отриманої інформації,
- аргументувати свої точки зору,
- робити висновки.

За допомогою гри «Маленькі помічники» діти навчаються допомагати по дому та виконувати спільні завдання .

Хід гри: Дитина виходить уперед і показує, як вона допомагає батькам по дому: миє посуду, прибирає іграшки та пилює. Діти вгадують, що вона робить, а потім розповідають, що вони вважали зображенням.

4) розвиток здатності до комунікації: встановлювати зворотний зв'язок під час взаємодії з іншими людьми.

Наприклад, ігри «Сім'я» та «Дитячий садок» можуть допомогти дітям досягти задуманого шляхом створення ситуацій для самовираження, рольової дискусії та можливостей для самовираження.

Хід гри «Сім'я»: Діти розподіляють свої ролі: мама, тато, донька, син. Наприклад, мама причісує доньку-ляльку, годує кашею, а тато допомагає мамі варити обід, одягати дітей-ляльок і підвозити візочок. Таким чином, батьки піклуються про своїх дітей і ввічливо ставляться до них. Сім'я пішла в магазин, гості з дітьми, коли донька чи синок захворіли.

Хід гри «Дитячий садок»: Діти мають розподілені обов'язки: вихователь зустрічає дітей, запрошує до групи; няня годує ляльок і маленьких дітей з ложечки; діти розповідають вірші та співають.

Серед ігрових технологій, які використовували, варто згадати нейровправи (комплекс простих вправ, які сприяють поліпшенню пам'яті, дають додаткову енергію і підвищують здатність нашого мозку за будь якої роботи в будь якому віці) [1].

Зокрема ми використали використати вправи «Долоня-кулак», «Вухоніс», «Погладили-покрутили», «Рука-за руку» та «Долоня-кулак».

При виконанні комплексів необхідно дотримуватися наступних правил:

1. Перед тренуваннями помасажувати пальці та долонь, взяти руки в замок і помасажувати.
2. Виконуйте вправи, починаючи з найпростіших і переходячи до найскладніших.
3. Вправи переважно займають 3-5 хв.
4. Необхідно стежити за тим, наскільки цікаві вправам діти та наскільки вони втомлені.
5. Виконуйте вправи від п'яти до восьми повторень.

Окрім використання ігрових технологій, у корекційній роботі широко застосовуються елементи арт-терапії, зокрема ізотерапія, яка позитивно впливає на розвиток мовлення та загальний розвиток дітей. Особливе місце займають техніки «Малювання долоньками» і «Пальчиковий живопис». Такі

заняття стимулюють тактильне сприйняття текстур, розвиток моторики рук, координації рухів, сенсорного сприйняття кольору й форми, а також викликають емоційний відгук. Через взаємодію з художніми матеріалами, такими як папір, фарби, олівці та спеціальне тісто для ліплення, діти не лише розвивають сенсорні й моторні навички, але й збагачують свій словниковий запас. Це стає можливим завдяки знайомству з новими словами, що позначають матеріали, дії та властивості об'єктів.

Наприклад, під час ліплення з матеріалів на кшталт солоного тіста, діти розвивають силу рук, точність рухів пальців, злагоджену роботу «очі-рука» та вміння сприймати текстуру, колір і форму. Ці навички сприяють активізації мовної діяльності, оскільки діти використовують слова для опису своїх дій та емоцій.

Ілюстрації Таро Гомі, зокрема з книжок, викликають зацікавлення дошкільників завдяки їхній простоті, емоційній насиченості та відповідності дитячому світогляду. Їхній стиль відрізняється від звичних розмальовок, що робить процес творчості непередбачуваним і захопливим. Це стимулює дітей до творчого самовираження та фантазії. Малюнки Гомі надають можливість дітям вільно експериментувати, не боячись «зіпсувати» роботу, завдяки чому дитина розвиває впевненість у своїх творчих здібностях (див.Дод.Г).

Загалом, елементи ізотерапії та творчої роботи, як-от приклади Таро Гомі, створюють сприятливе середовище для розвитку мовлення, уяви, моторики та комунікаційних навичок, а також сприяють емоційному і творчому зростанню дитини.

Наступна техніка, яку ми використовували, називалася «Маранія» (див.Додаток Д). Це неструктуроване створення малюнків, яке допомагає вільному вираженню та розвитку творчих здібностей. Це може бути особливо корисним для дітей, оскільки вони мають можливість творчо експериментувати з формами та кольорами. Створення малюнків включає використання різноманітних технік, матеріалів і ритмічних рухів рук. Це допомагає дітям розвивати моторику рук, координацію рухів і сенсорне

сприйняття, що може бути особливо важливим для них. Процес творчості за методом «Маранія» може викликати розмову. Це може допомогти дітям з мовними проблемами спілкуватися та розвивати мовлення, обговорюючи свої твори. Таким чином діти мають можливість свободно передавати свої емоції через малюнки. Це може бути корисним способом самовираження та вираження почуттів для дітей із ЗНМ, які можуть мати проблеми з вербальним вираженням почуттів [25].

Визначивши високу насиченість і емоційну яскравість гуашевих або акварельних зображень, ми бачимо, що ці зображення можна використовувати для творчої діяльності з дітьми. Фарби сприяють спонтанності та відкритості дитини у вираженні різних емоцій і дослідженні своїх власних переживань. Це дозволяє дітям більш свободно висловлювати свої почуття та проводити творчі експерименти. Колективна робота на одному аркуші або в парі, а також спільна творчість всієї групи сприяють більш активній взаємодії між дітьми та підвищують виразність результату. Цей метод створює позитивні зв'язки між учасниками та покращує досвід спільної творчості.

Творчі заняття дозволяють легко створювати проблемні ситуації, які стимулюють мовлення.

Наприклад, якщо дитина випадково не отримає певний предмет, це може викликати комунікативну реакцію, що призведе до того, що вона буде зобов'язана повідомити про свої потреби та розпочати мовленнєвий процес. У всьому, що вона робить, дитина намагається сказати, чому вона вибрала саме цей колір, який відповідає її настрою, коли вона малює. Після того, як дитина створює свої малюнки, відбувається обговорення того, що вона намалювала та чи задоволена вона тим, що використала в роботі [24].

Таким чином, ізотерапія є методом, який включає образотворчу діяльність, зокрема малювання. Розвиток дрібної моторики, уяви, мислення та мовлення впливає на малювання. Цей підхід сприяє зняттю напруги, покращенню чуттєво-рухової координації та активізації конкретно-образного мислення, яке переважно пов'язане з правою півкулею мозку, а також

абстрактно-логічного мислення, яке відповідає лівій півкулею мозку [8; 10; 17; 35; 36].

У логопедичній роботі ми використовуємо цей метод для розвитку комунікативних навичок в таких варіантах:

- малювання сюжету оповідання з подальшим представленням свого малюнка;
- малювання конкретного сюжету сприяє кращому осмисленню та підвищенню якості переказу: його послідовність, повнота, інформативність та зв'язність;
- заняття з розмалювання, де діти можуть спочатку розфарбувати малюнок, а потім розповісти

Ми вибрали вправи, мовленнєвий матеріал і наочний матеріал відповідно до вікових особливостей і рівня мовленнєвого розвитку дітей, щоб досягти мети формувального експерименту.

Використання елементів арт-терапії під час заняття з логопедією є ефективним для дітей, оскільки це сприяє розвитку їхніх творчих здібностей у конкретних видах діяльності, а також розвитку мовленнєвої діяльності. Основою для розвитку мовлення є особистий досвід дитини під час образотворчої діяльності, коли вона сама діє, створює та фантазує.

Сміхотерапія, або лікування позитивними емоціями, є ефективною інноваційною технологією.

На заняттях з автоматизації звуків у реченні ми пропонували дітям складати «смішні» речення за двома картинками різних предметів. Наприклад, за картинками «гуска» і «намисто» діти складали речення «Гуска наділа намисто» або «Гуска купила намисто», тощо. За картинками «собака» і «сани» діти складали речення «Собака катається на сани». Слід зазначити, що природний прийом отримання позитиву підвищує інтерес дітей до заняття та бажання виконувати завдання. Ми використовували заспокійливу музику (класичну музику, звуки природи) або ритмічну та веселу музику, залежно від типу роботи, завдання та мети заняття. Ми включали музику під час масажу

або самомасажу. Це було цікаво для дітей, коли під час масажу вони відтворювали мелодію або наспівували пісню, виконуючи рухи в ритмі мелодії. На заняттях ми також використовували ароматичну лампу, частіше під час артикуляційної гімнастики. Ми також запропонували дітям займатися різними видами діяльності під час відпочинку, наприклад вгадувати запахи фруктів, квітів, кондитерських виробів тощо.

Ми пропонували дітям виконувати динамічні та статичні артикуляційні вправи з використанням продуктів харчування (сушки, соломка, цукерки, шматочки фруктів, напої тощо) з метою розвитку моторики артикуляційного апарату. Батьки допомогли дітям використовувати фітотерапію як нетрадиційний метод лікування мовленнєвих порушень: батьки готували травні відвари, які позитивно впливали на нервову систему дітей, а діти пили ці відвари під наглядом батьків. Батьки повинні проконсультуватися з лікарем, перш ніж використовувати певні відвари. основою пропонованої системи роботи стосуються розвитку навичок звукового і складового аналізу та синтезу, а також корекції звуковимови. Завдяки використанню представлених методів педагог може творчо використовувати дидактичні ігри, наочний і текстовий матеріал, щоб розвивати у дітей стійкий інтерес до занять і покращити процес корекції мовленнєвих порушень.

Також використовували Су-Джок масаж. Його використання передбачало:

1. Робота з педагогами щодо знайомства з Су-Джок і методів його використання.
2. Робота з дітьми – це організація діяльності на заняттях, в особистій діяльності та в повсякденному житті.
3. Робота з батьками – відкриті заняття з використанням терапії Су-Джок.

Ми реалізуємо Су-джок масаж з дітьми поетапно:

Перший етап. Знайомство дітей з масажем Су-Джок і правилами йоги.

Другий етап. Застосування вправ і ігор для закріплення знань.

Третій етап. Самостійне використання кульки-масажера Су-Джок залежно від ваших потреб.

При організації Су-Джок масажу дотримувалися наступних правил:

1. Зовнішні мотиви, які мотивують діяти відповідно до певної цінності, наприклад, наслідування літературних персонажів або однолітків, називають мотивацією.
2. Емоційний супровід включає позитивну атмосферу, позитивну настрій, зацікавленість логопеда в успіхах дітей і власні емоційні прояви як дітей, так і дорослих.
3. Поняття організовуються як індивідуальні, підгрупові та фронтальні.
4. Завдання взаємодії з дітьми: забезпечити зрозумілу, захоплюючу мотивацію для діяльності.

Використання масажу Су-Джок у логопедичній роботі з дошкільниками при розвитку мовленнєвих зон кори головного мозку; сприятлива фізична дія; покращення координації рухів, дрібної моторики та сприйняття кольору; і розвиток вільної поведінки, уваги, пам'яті, мови та інших психічних процесів, що є важливим для успішної навчальної діяльності [1,2,3].

У підсумковому підсумку ми можемо сказати, наскільки корисним є масаж Су-Джок, інноваційна здоров'язбережувальна технологія, для корекції розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами. Логопеди, вчителі та батьки можуть використовувати Су-Джок масаж. Батьки, які навчаються використовувати технологію Су-Джок масажу, стануть кращими батьками та зможуть краще працювати з логопедом, щоб покращити рухливість своїх дітей.

2.3. Аналіз результатів корекційної роботи з дітьми

Методика діагностики, описана в підрозділі 2.1, була повторно використана після організації та проведення логопедичної роботи. У табл.2.5.

подано результати повторного вивчення рівнів сформованості комунікативних навичок.

Таблиця 2.5.

**Рівень розвитку комунікативних навичок у дітей
(контрольний етап)**

		Ім'я дитини	Вправа					Сума балів	Рівень
			1	2	3	4	5		
ЕГ	1.	Владислава О.	3	2	2	3	2	12	достатній рівень
	2.	Олександр Р.	3	2	2	2	1	10	достатній рівень
	3.	Богдан Г.	1	1	2	1	1	6	низький рівень
	4.	Михайло П.	2	2	2	2	2	10	достатній рівень
	5.	Ірина Н.	2	2	2	2	1	9	середній рівень
	6.	Катерина Б.	2	1	2	1	1	7	середній рівень
	7.	Юлія В.	2	2	2	2	2	10	достатній рівень
	8.	Марія І.	2	2	2	1	2	9	середній рівень
	9.	Ярина О.	2	3	2	2	2	11	достатній рівень
	10.	Соломія Г.	1	1	2	1	1	6	низький рівень
Середній бал по ЕГ			2	1,8	2	1,7	1,5	9	середній рівень
КГ	1.	Валерія К.	2	2	2	3	2	11	достатній рівень
	2.	Захар К.	1	2	2	3	1	9	середній рівень
	3.	Олександр М.	2	1	2	2	2	9	середній рівень
	4.	Сергій К.	2	2	1	2	2	9	середній рівень
	5.	Софія К.	1	1	0	1	1	3	початковий рівень
	6.	Маргарита О.	2	2	2	1	2	9	середній рівень
	7.	Олеся Д.	1	2	2	2	3	10	достатній рівень
	8.	Тарас П.	2	1	1	1	2	7	середній рівень
	9.	Ольга С.	1	1	1	1	0	4	низький рівень
	10.	Іван Т.	2	2	1	2	2	9	середній рівень
Середній бал по КГ			1,6	1,6	1,4	1,5	1,3	8	середній рівень

Як засвідчують дані таблиці 2.5, діти в процесі експериментального навчання досягли очікуваних результатів, порівняно з результатами

констатувального експерименту. Так, середній бал в експериментальній групі зріс з 6,2 на 9 по виконаним вправам.

Динаміку зростання в групах відносно вправ представлено на рис. 2.7. та рис.2.8.

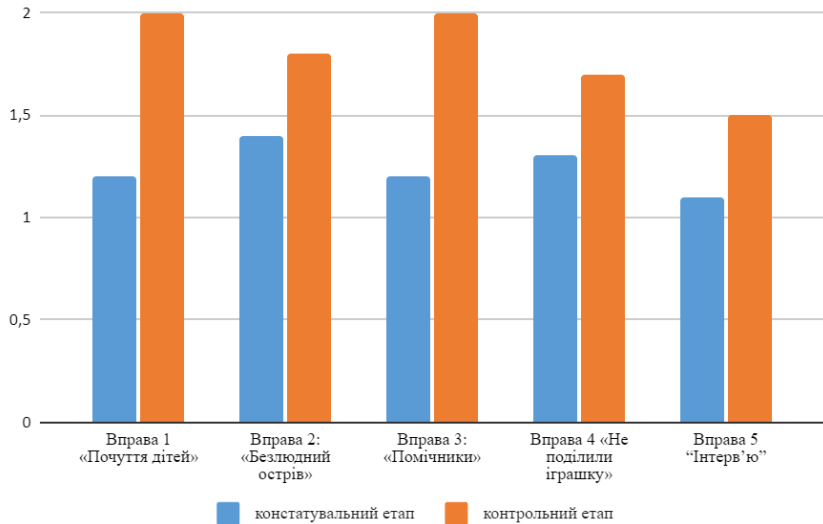

Рис. 2.7. Рівень розвитку комунікативних навичок у дітей ЕГ на констатувальному та контрольному етапі дослідження

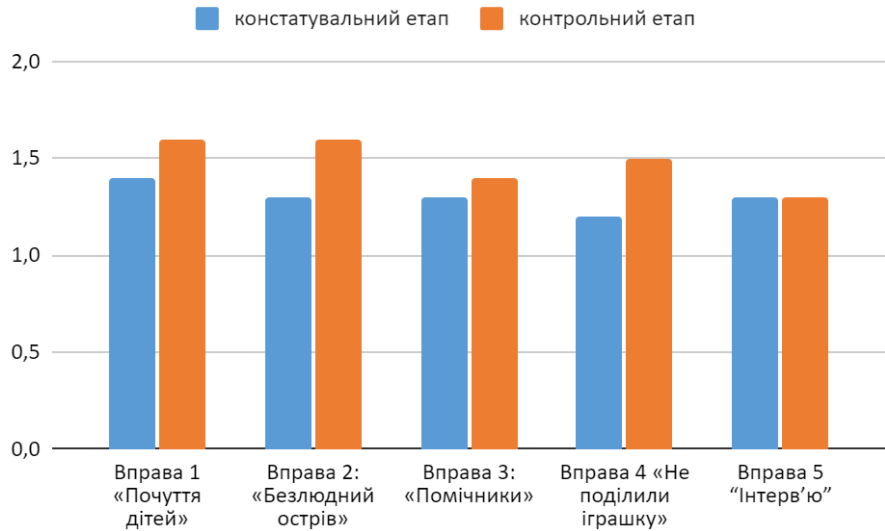

Рис. 2.8. Рівень розвитку комунікативних навичок у дітей КГ на констатувальному та контрольному етапі дослідження

Порівняльний аналіз експериментальних результатів на прикінцевому етапі засвідчив позитивні зміни в обох групах. Динамічне зростання кількості дітей із достатнім і високим рівнями якості виконання завдань дозволяє дійти висновку про ефективність розробленої логопедичної роботи.

Значні відмінності між контрольними та експериментальними групами простежені на рис. 2.9.

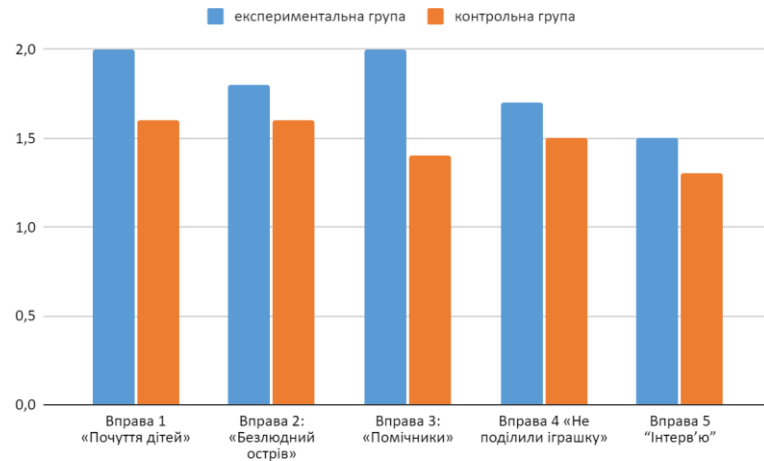

Рис. 2.9. Відмінності між КГ та ЕГ в якості виконання завдань

На рис. 2.9 показана візуалізація середніх результатів дослідження сформованості комунікативних навичок у дітей з ЕГ на формувальному етапі дослідження.

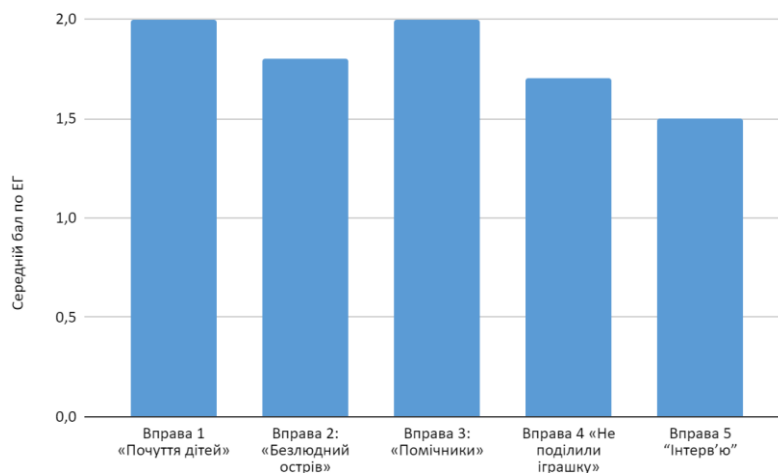

Рис. 2.10. Середні результати дослідження сформованості комунікативних навичок дітей ЕГ

Повторне обстеження комунікативних навичок дітей показує, що вони мають здатність розуміти емоційний стан однолітків і дорослих, а також розповідати про них (2 бала); вміння слухати інших, з повагою ставитися до своїх думок і інтересів; спокійно відстоювати свої думки (1,8 бала); вміння взаємодіяти в системі «дитина-дитина», співвідносити свої бажання, прагнення та інтереси з інтересами інших дітей, брати участь у колективних справах і надавати допомогу (2 бала); вміння уникати конфліктів і сварок; з повагою ставитися до оточуючих (1,9 бала); вміння отримувати

Результати констатувального та формального етапів, представлених на рис.2.8-2.10., були проаналізовані та порівняні, щоб з'ясувати, наскільки ефективна логопедична робота сприяє розвитку комунікативних навичок у дітей.

Логопедична робота показала покращення розвитку комунікативних навичок у дітей, як видно з рисунку вторинного обстеження комунікативних навичок.

Результати дослідження показують, що у дітей відбулася позитивна динаміка у розвитку комунікативних навичок. таким чином, покращилися показники вміння розуміти емоційний стан інших (від 1,2 до 2 балів), слухати та поважати думку співрозмовника (від 1,4 до 1,8 балів), взаємодіяти з однолітками (від 1,2 до 2 балів), уникати . конфліктів (з 1,3 до 1,9 балів) і вести простий діалог (з 1,1 до 2 балів). Однак діти потребують додаткової уваги та корекції щодо певних комунікативних навичок.

Згідно з аналізом індивідуальних значень окремих критеріїв оцінювання комунікативних навичок дітей, найбільше корекції визнали такі елементи, як активність у спілкуванні, зміна вести діалог і простота входження в контакт із дітьми та дорослими. На нашу думку, це було результатом того, що діти розслабилися, перестали боятися свого мовлення, задовольнили свою приховану потребу в спілкуванні та відчули задоволення від спілкування. При цьому не можна сказати, що в них різко покращилася послідовність і ясність

вираженості своїх думок, а також зникли інші мовлення. Але одне очевидно, що ці діти стали говорити більш вільним.

У таблиці 2.6 представлені порівняльні результати рівнів дослідження комунікативних навичок старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

Таблиця 2.6.

Порівняльні результати дослідження компонентів комунікативних навичок дітей на констатувальному та формувальному етапах

		Констатувальний етап		Формувальний етап	
		Сума балів	Рівень	Сума балів	Рівень
1.	Владислава О.	8	середній	12	достатній
2.	Олександр Р.	8	середній	10	достатній
3.	Богдан Г.	3	початковий	6	низький
4.	Михайло П.	9	середній	10	достатній
5.	Ірина Н.	6	низький	9	середній
6.	Катерина Б.	3	початковий	7	середній
7.	Юлія В.	9	середній	10	достатній
8.	Марія І.	8	середній	9	середній
9.	Ярина О.	6	низький	11	достатній
10.	Соломія Г.	2	початковий	6	низький

Повторне дослідження показало, що логопедична робота ефективна, але вона повністю ліквідує початкові рівні розвитку комунікативних навичок.

Окрім цього, зменшилася кількість дітей з низьким рівнем, що призвело до збільшення кількості дітей, які вміє слухати і розуміти мову, налагоджувати контакт, чітко формулювати свою думку та дотримуватись мовленнєвого етикету. Діти покращили взаємодію за рахунок того, що вони зрозуміли значення комунікативних ігор і розвинули партнерські стосунки. Крім того, мовленнєвий розвиток покращився, що призвело до бажання Ігри стимулюють мовлення та мотивацію.

Водночас деякі діти все ще мають проблеми з утриманням правил і створенням рівноправних відносин у грі. Через особливості їх пізнавальної діяльності ігри із запитаннями/відповідями залишаються складними.

На формувальному етапі дослідження респонденти досягнули наступні результати: на початковому рівні не виявлено респондентів; низький рівень становив 20%; середній рівень становив 30%, достатній рівень досягнули половину дітей, а високий - 0% респондентів (рис. 2.11.).

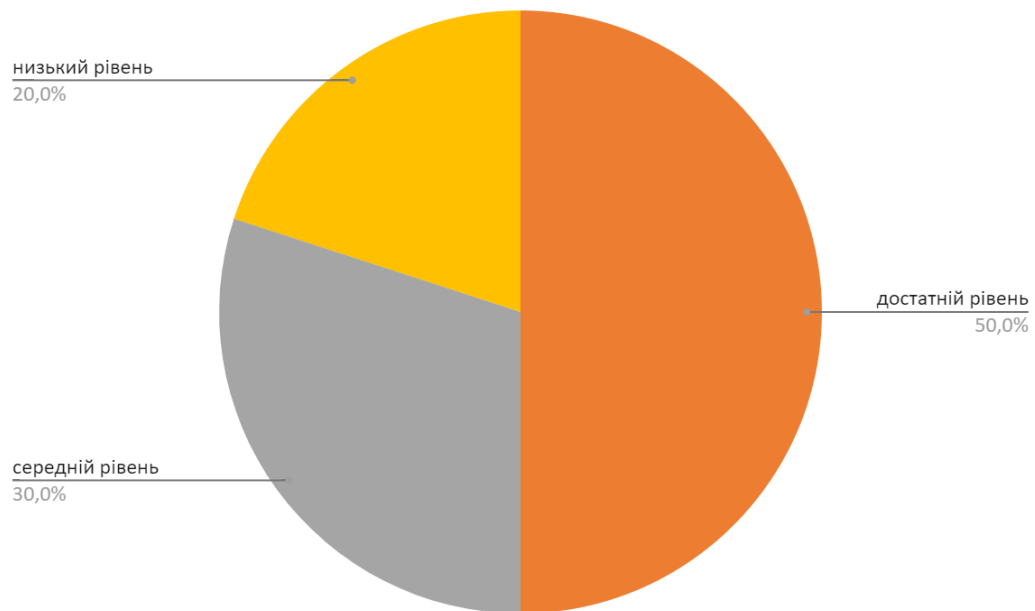

Рис. 2.11. Рівні сформованості комунікативних навичок дітей на формувальному етапі дослідження

Послідовно до результатів, отриманих щодо сформованості комунікативних навички у дітей на формувальному етапі разом з констатувальним були внесені такі зміни: початковий рівень зменшився на 30 %, низький рівень знизився на 20 %, а середній рівень - на 20 %, а достатній рівень виріс на 50 % (рис. 2.12.). Незмінність змін на низькому рівні пояснюється значним зниженням початкового рівня дітей і переходом на кращі навички спілкування.

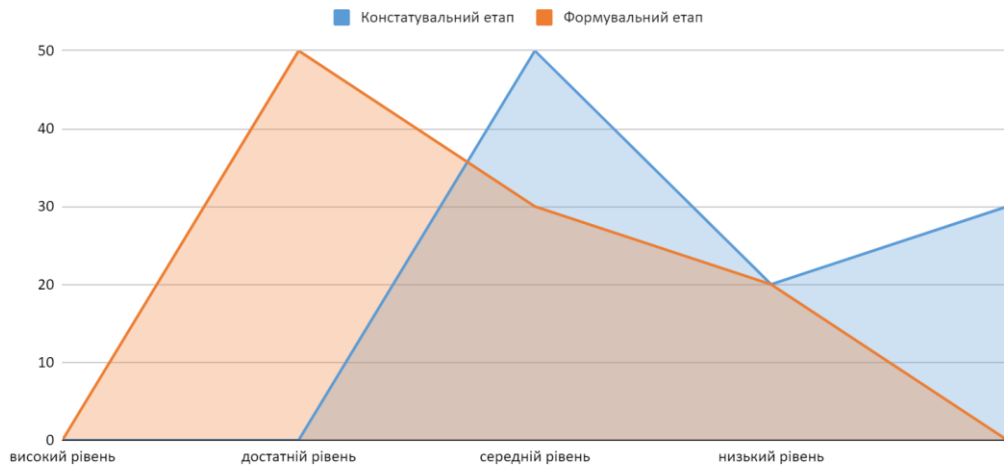

Рис.2.12. Порівняльний аналіз рівнів сформованості комунікативних навичок дітей на констатувальному та формуальному етапах

За результатами дослідження можна зробити висновок, що комунікативні навички кожного випробуваного покращилися за кожним параметром.

Після цього провели повторну діагностику розвитку спілкування з однолітками. Результати представлено у Табл.2.7. та Рис. 2.13

Таблиця 2.7

**Результати за методикою «Діагностичні особливості виявлення
рівня комунікативної компетентності» у старших дошкільників після
формуального експерименту**

		Ім'я дитини	Вправа						Сума балів	Рівень
			1	2	3	4	5	6		
ЕК	1.	Владислава О.	2	2	2	2	3	3	14	середній рівень
	2.	Олександр Р.	1	2	1	2	2	2	10	низький рівень
	3.	Богдан Г.	2	1	2	2	2	2	11	середній рівень
	4.	Михайло П.	2	2	1	3	2	3	13	середній рівень
	5.	Ірина Н.	3	2	3	2	3	2	15	достатній рівень
	6.	Катерина Б.	3	2	3	3	3	2	16	достатній рівень
	7.	Юлія В.	1	2	2	2	2	2	11	середній рівень
	8.	Марія І.	1	1	1	2	1	1	7	низький рівень
	9.	Ярина О.	2	1	2	3	2	2	12	середній рівень
	10.	Соломія Г.	2	1	2	3	2	2	12	середній рівень
Середній бал по ЕГ			1,9	1,7	1,9	2,3	2,2	2,1	12,1	середній рівень
КГ	1.	Валерія К.	3	3	2	2	3	2	15	достатній рівень
	2.	Захар К.	2	1	2	3	2	2	12	середній рівень
	3.	Олександр М.	2	3	1	3	2	4	15	достатній рівень
	4.	Сергій К.	1	1	1	2	1	2	8	низький рівень
	5.	Софія К.	2	1	1	2	2	4	12	середній рівень
	6.	Маргарита О.	2	1	2	1	0	2	8	низький рівень
	7.	Олеся Д.	2	1	0	2	2	1	8	низький рівень
	8.	Тарас П.	2	2	1	3	2	3	13	середній рівень
	9.	Ольга С.	2	1	2	2	3	3	13	середній рівень
	10.	Іван Т.	2	2	1	3	2	3	13	середній рівень
Значення по КГ			2	1,5	1,3	2,2	1,9	2,5	11,5	середній рівень

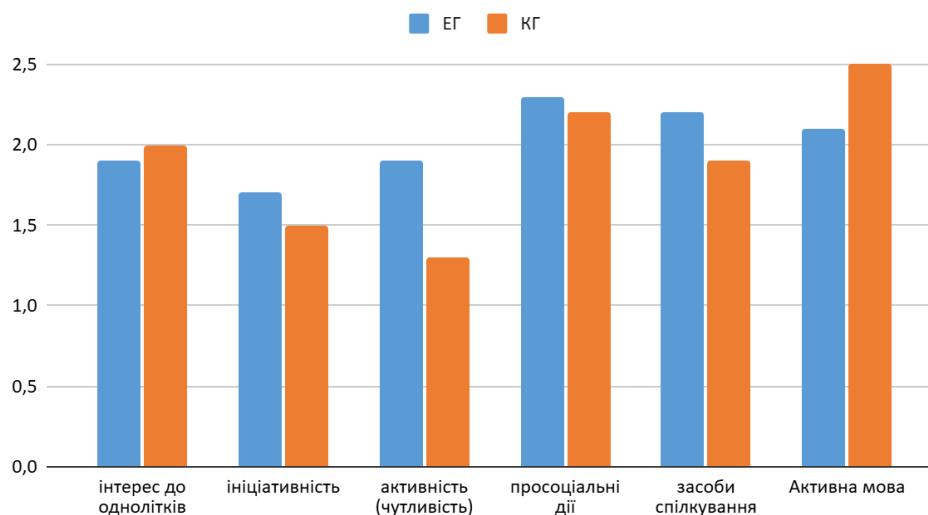

Рис.2.13. Показники спілкування дітей з однолітками

Результати дослідження комунікативної компетентності старших дошкільників із ЗНМ ІІІ рівня після формувального експерименту свідчать про покращення рівня у дітей експериментальної групи (ЕГ) порівняно з контрольною групою (КГ).

Загальний середній бал у ЕГ становить 12,1, що відповідає середньому рівню комунікативної компетентності, достатній рівень - 20%, середній рівень - 60%, низький рівень- 20%,

Збільшилась кількість дітей із середнім і достатнім рівнем у порівнянні з констатувальним етапом. Зокрема, у КГ: загальний середній бал становить 11,5, що також відповідає середньому рівню комунікативної компетентності, достатній рівень- 20%, середній рівень - 50%, низький рівень - 30%

Незначне зростання середніх балів, але кількість дітей із низьким рівнем залишається вищою, ніж в експериментальній групі.

Експериментальна група продемонструвала більш рівномірний прогрес за всіма вправами, тоді як у контрольній групі спостерігалися розбіжності між балами за різні завдання.

Після формувального експерименту рівень комунікативної компетентності в експериментальній групі суттєво покращився.

У контрольній групі покращення менш виразне, і значна частина дітей (30%) залишається на низькому рівні.

Загальний середній бал в експериментальній групі перевищує показник контрольної групи (12,1 проти 11,5), що свідчить про ефективність корекційно-розвивальної програми.

Результати, представлені в Таблиці 2.8, були отримані після повторного проведення експериментальної проблемної ситуації «Горошина».

Таблиця 2.8

Результати дослідження на визначення рівня розвитку соціально-комунікативних навичок старших дошкільників

		Ім'я дитини	Сума балів	Рівень
ЕК	1.	Владислава О.	4	достатній рівень
	2.	Олександр Р.	4	достатній рівень
	3.	Богдан Г.	5	достатній рівень
	4.	Михайло П.	3	середній рівень
	5.	Ірина Н.	4	достатній рівень
	6.	Катерина Б.	3	середній рівень
	7.	Юлія В.	2	середній рівень
	8.	Марія І.	6	високий рівень
	9.	Ярина О.	6	високий рівень
	10.	Соломія Г.	4	достатній рівень
Середній бал по ЕГ			4,1	достатній рівень
КГ	1.	Валерія К.	2	середній рівень
	2.	Захар К.	4	низький рівень
	3.	Олександр М.	5	початковий рівень
	4.	Сергій К.	3	середній рівень
	5.	Софія К.	4	середній рівень
	6.	Маргарита О.	3	середній рівень
	7.	Олеся Д.	2	низький рівень
	8.	Тарас П.	6	низький рівень
	9.	Ольга С.	4	середній рівень
	10.	Іван Т.	3	середній рівень
Значення по КГ			3,6	середній рівень

У ЕГ значно більше дітей із високим і достатнім рівнем розвитку (80% проти 20% у КГ). У КГ переважає середній рівень (60%) та є діти з низьким рівнем (20%), тоді як у ЕГ таких дітей немає.

Середній бал в ЕГ вищий на 0,5, що демонструє більш високий загальний рівень соціально-комунікативних навичок серед дітей експериментальної групи.

Експериментальна група показала значно вищі результати завдяки педагогічним впливам.

Контрольна група демонструє недостатній розвиток навичок, що може бути наслідком відсутності спеціалізованих методик.

Результати свідчать, що методи, застосовані в ЕГ, сприяють кращому розвитку соціально-комунікативних навичок, тоді як у КГ потрібне впровадження спеціальних педагогічних інструментів.

Таким чином, логопедична робота покращила коло спілкування, покращила статусне становище, збільшила соціометричний статус і підвищила рівень сформованості комунікативних навичок.

Ці результати дослідження свідчать про те, що логопедична робота, спрямована на розвиток комунікативних навичок у дошкільнят із загальним недорозвитком мовлення, ефективна, коли використовується гра. Крім того, коефіцієнти взаємності в досліджуваній групі зріс, що протистоять вам, що мотиви вибору партнера для спілкування змінилися в кращу сторону.

Висновки до розділу 2

У формуальному експерименті брали участь 10 осіб старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня (ЕГ), які отримували корекційні заняття на ЗДО міста Чернівці. Для порівняння було залучено 10 осіб старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня (КГ), які отримували традиційну освітню програму.

На етапі контролю експерименту були отримані наступні результати.

Основна група мала середній рівень розвитку соціально-комунікативних навичок, як і в першій діагностиці. Однак у контрольній діагностиці відсоток досліджуваних із низьким рівнем соціально-комунікативних навичок був знижений на 33,4%. 11,1% дітей з високим рівнем розвитку не змінилися.

У порівнянні з первинною діагностикою середній рівень розвитку соціально-комунікативних навичок зріс на 11,1% у групі порівняння. Розвиток соціально-комунікативних навичок знизився до 33,4% дітей.

Система логопедичної роботи будувалася з урахуванням того, що гра є провідною діяльністю дитини і ми використовуємо термін «ігри-заняття», оскільки весь освітньо процес має базуватися на ігровій діяльності, яка одночасно виконує навчально-пізнавальні та корекційно-розвивальні функції. Серед ігрових технологій, які використовували, варто згадати нейровправи. Наступна техніка, яку ми використовували, називалася «Маранія». Використовували елементи арт-терапії під час заняття з логопедією що стало ефективним для дітей з ЗНМ, оскільки це сприяло розвитку їхніх творчих здібностей у конкретних видах діяльності, а також розвитку мовленнєвої діяльності. Сміхотерапія, або лікування позитивними емоціями, також інноваційною технологією, яку використали в межах експериментального навчання. Ми пропонували дітям виконувати динамічні та статичні артикуляційні вправи. Також використовували Су-Джок масаж.

Кількісно-якісний аналіз результатів дослідження показав, що підхід до розвитку соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення ефективний і дієвий. Особливо помітно була позитивна динаміка в ЕГ.

Запропонований експеримент включав низку занять, які розширили та покращили досвід старших дошкільників із ЗНМ III рівня щодо взаємодії з людьми, які їх оточують. Ці заняття сприяли розвитку позитивних взаємин шляхом розвитку відповідних способів спілкування, набуттю знань про норми спілкування, розвитку потреби узгоджувати свої дії з іншими учнями,

розвитку здатності відрізняти соціально неприйнятну поведінку від девіантної поведінки.

ВИСНОВКИ

За результатами здійсненого дослідження стверджуємо про досягнення мети дослідження та виконання наступних завдання: конкретизували зміст основних дефініцій сучасної педагогічної науки в предметі дослідження; описали інноваційні логопедичні технології для роботи з дітьми з порушенням мовлення; розробили рекомендації впровадження інноваційних технологій на логопедичних заняттях з дітьми з порушенням мовлення; експериментально дослідили ефективність впровадження інноваційних. Вищезазначене допомогло нам досягти наступних результатів.

Психічний стан дитини має суттєвий вплив на розвиток і характер мовленнєвих порушень. Мовленнєві труднощі, такі як пасивність, замкнутість, невпевненість чи образливість, часто стають причиною формування негативних особистісних якостей у дошкільника. Це, у свою чергу, негативно позначається на розвитку його соціально-комунікативних навичок. Обмеження в мовленні звужують можливості для спілкування, викривляють розвиток особистості та значно ускладнюють процес соціальної адаптації. Важливим фактором успішного спілкування є рівень сформованості комунікативних навичок, адже вони безпосередньо впливають на якість взаємодії дитини з оточенням.

У дослідженні розуміємо комунікативні навички як здатність людини взаємодіяти з іншими, правильно інтерпретуючи та передаючи інформацію; комунікативний розвиток дитини – це складний процес, який навчає дитину встановлювати та підтримувати необхідні контакти з навколишнім світом і людьми; інноваційні логопедичні технології – сукупність сучасних науково обґрунтованих методів, прийомів, технік та засобів, спрямованих на діагностику, корекцію та профілактику мовленнєвих порушень у дітей і дорослих.

Охарактеризовано розмаїття педагогічних технологій, виокремлено способи та підходи до їх розмежування. Серед інноваційних логопедичних

технологій виокремлено: технології для покращення пам'яті, уваги та наочно-образного мислення (інформаційно-комунікативні технології, мнемотехніки), тілесно-орієнтовані методи (біоенергопластика (Логопедичний масаж, Су-джок терапія), логоритміка, кріотерапія, кінезіологічне тейпування); арт-терапія (арт-терапія, ізотерапія, казкотерапія, крупотерапія).

Розробити рекомендації впровадження інноваційних технологій на логопедичних заняттях з дітьми з порушенням мовлення, що передбачає систему логопедичної роботи будувалася з урахуванням того, що гра є провідною діяльністю дитини і ми використовуємо термін «ігри-заняття», оскільки весь освітньо процес має базуватися на ігровій діяльності, яка одночасно виконує навчально-пізнавальні та корекційно-розвивальні функції. Серед ігрових технологій, які використовували, варто згадати нейровправи. Наступна техніка, яку ми використовували, називалася «Маранія». Використовували елементи арт-терапії під час заняття з логопедією що стало ефективним для дітей з ЗНМ, оскільки це сприяло розвитку їхніх творчих здібностей у конкретних видах діяльності, а також розвитку мовленнєвої діяльності. Сміхотерапія, або лікування позитивними емоціями, також інноваційною технологією, яку використали в межах експериментального навчання. Ми пропонували дітям виконувати динамічні та статичні артикуляційні вправи. Також використовували Су-Джок масаж.

Кількісно-якісний аналіз результатів дослідження показав, що підхід до розвитку соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення ефективний і дієвий. Особливо помітно була позитивна динаміка в ЕГ.

Запропонований експеримент включав низку занять, які розширили та покращили досвід старших дошкільників із ЗНМ III рівня щодо взаємодії з людьми, які їх оточують. Ці заняття сприяли розвитку позитивних взаємин шляхом розвитку відповідних способів спілкування, набуттю знань про норми спілкування, розвитку потреби узгоджувати свої дії з іншими дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анастасова Н. М., Соснова К. О. Розвиток дрібної моторики рук дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами ізотерапії. Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: papers of the 11th International Scientific Conference. December 20, 2019, Stuttgart, Germany. 2019. С. 125-129.
2. Андрейко Б. В., Дмитрів Ю. М. Психологічні особливості соціалізації та спілкування дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня. *Психологічний часопис*. 2019. №. 2. С. 213-226.
3. Андросова В. М. Логопедична практика в дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Корекційна освіта» (Логопедія) вищих педагогічних навчальних закладів. Суми: СумДПУ ім.А. С.Макаренка, 2012. 260 с.
4. Бондар В. І., Синьов В. М. Дефектологічний словник: навчальний посібник. К.: «МП Леся», 2011. 528 с.
5. Бондаренко Н. Нові підходи до корекційної роботи з дітьми-логопатами : поєднання загальноприйнятих артикуляційних вправ із нетрадиційними для вдосконалення артикуляційної моторики . *Дефектолог*. 2012. №10. С. 40-43.
6. Брушневська І. Дослідження стану сформованості лексики у дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. No 3. С. 39–44.
7. Брушневська І. М. Теоретичні аспекти вивчення мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку із ЗНМ. Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір : матеріали міжнар.наук.-практ.конф., м. Луцьк, 16-17 травн. 2017р. Луцьк, 2017. С.32-35.
8. Брушневська І. М., Рібцун Ю. В. Комунікативний компонент мовленнєвої діяльності у дітей: діагностичний комплекс. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 144 с.

9. Вашуленко М.С. Дослідження стану сформованості зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. Дидактичні та методичні завдання розвитку мовлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: зб. наук. праць. К.: ФОП «НВП Професіонал», 2018. С. 11-18.
10. Гаспарова Є. М. Відображення соціальних взаємин у грі. Дошкільне виховання, 2009. № 8. 179 с.
11. Гончарук О. М. (2019). Формування комунікативних компетенцій у дошкільнят із загальним недорозвиненням мови. *Імідж сучасного педагога*. 2019. Вип. 6. С. 57–60.
12. Гуменюк О. С., Пацула І. Н., Павлюк А. С. Психолого-педагогічні характеристики дітей із загальним недорозвиненням мовлення та роль психологопедагогічної характеристики в організації корекційно-розвиткового процесу з дітьми. Перспективи та інновації науки. Серія 54 «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2022. № 9(14). С. 113 - 126.
13. Данілавічюте Е.А. Діагностика стану сформованості складових мовленнєвої діяльності, що зумовлюють оволодіння навичок читання. *Теорія і практика сучасної логопедії*. Київ. 2006. Вип.3. С. 119-136.
14. Дермельова В. Ю. Ізотерапія в навчально-виховному логокорекційному процесі осіб із загальним недорозвитком мовлення. Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації: матеріали І Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (14.02.2017 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П. 2017. С. 51-53.
15. Дичок Т. П., Глеваська С. Розвиток комунікативної сфери дітей із загальним недорозвитком мовлення за допомогою пісочної анімації. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006. 2017. Вип. 8. Т.1. 30-35 с.
16. Дичок Т. Творчий розвиток дітей із загальним недорозвитком мовлення за допомогою пісочної анімації. Психолого-педагогічний супровід гармонійного розвитку дитини в загальноосвітніх закладах: зб. матер. регіон.

науково-метод. семінарів для науковців, практичних працівників та студентів. Умань: ФОП Жовтий. 2017. Випуск II. С. 36-40.

17. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи: навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 123 с.

18. Касілова Л. С. Корекційно-розвивальна робота з дітьми із загальним недорозвитком мовлення. *Таврійськ. Вісн. Освіти*. 2013. № 3. С.56-60. 13.Каут Н.М. Основи дефектології та логопедії: тексти лекцій. Дрогобич :

19. Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. 372. 14.Козинець О. В., Цибульська Л. В. Особливості мовленнєвої готовності до навчання в школі дітей із загальним недорозвитком мовлення в сучасних умовах. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative Legal, Pedagogical Aspects*. 2023. № 3. С. 215–226.

20. Кононко О. Л. Діагностика комунікативних умінь старших дошкільників. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. №3. С. 32-39.

21. Королюк Т., Ярмола О. Характеристика стану зв'язного мовлення дітей 4-5 років із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. *Вісник Львівського*

22. університету. Серія: Педагогічна. 2012. No. 28. С. 74-78.

23. Крутій К. Л. Технології формування мовно-комунікативних умінь у дошкільників із ТПМ: навчально-методичний посібник. Запоріжжя, 2017. 242 с.

24. Курєнкова А. В. Інноваційні технології мовленнєвого розвитку дітей з ЗНМ в роботі вчителя-логопеда. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 62. Том 2. С. 248-254. URL: <http://surl.li/nfvdg>

25. Курєнкова А.В. Методичні особливості проведення сюжетно-рольової гри соціального спрямування зі старшими дошкільниками з інтелектуальними порушеннями. *Актуальні питання корекційної освіти*

(педагогічні науки). 2019. Вип. 14. С. 148-158. URL: <http://aqce.kpnu.edu.ua/article/view/184090>

26. Логвиненко Т. Використання засобів арт-педагогіки та арт-терапії у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Наука і техніка сьогодні. 2022. № 5(5). С. 273-280.

27. Логопедія: підручник / за ред. М.К.Шеремет. К.: Слово, 2018. 701 с.

28. Лось Н. І., Колишкін О.В. Особливості використання логопедичних технологій в процесі творчого зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців : зб. наукових праць. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2018. Вип. 6. С. 273-279.

29. Мальцева Ю.О., Зелінська-Любченко К.О. Методика дослідження стану зв'язного мовлення дітей із ЗНМ середнього дошкільного віку. URL: <http://surl.li/nfvdk>

30. Манойленко І. Вивчення стану сформованості лексико-граматичної сторони мовлення у дітей 5-6/7 років із загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку*: зб. наук. статей студ. спеціальності «Дошкільна освіта» / за заг. Ред. Проф. О. Л. Кононко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 2019. С. 168-176.

31. Маріанна К., Барна Х. Логоритмічні вправи як корекційний засіб подолання загального недорозвинення мовлення. *Вісник Науково дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки.: Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика*. 2023. Вип. 9. С. 72-75

32. Маркозова А., Міщенко О. Використання елементів арттерапії у профілактичній роботі із запобігання розвитку дисграфії у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення третього рівня. *Grail of Science*. 2023. №. 29. С. 273-280.

33. Нагорна А. О. Особливості словника дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Сучасні проблеми логопедії та

реабілітації: матеріали X Всеукраїнської заочно науково-практичної конференції з міжнародною участю (18 листопада 2021 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. С. 152-158.

34. Назаренко Н. Ю., Висоцька А. М. Застосування методів арт-терапії в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. 2021. С. 1-7. URL: <http://surl.li/cenfg>

35. Переворська О. І. Кобзева І. М., Приходько Т. П. Ефективність корекційної роботи студентів з дітьми дошкільного віку з ускладненими мовленнєвими порушеннями. *Вісник університету ім. А. Нобеля. Педагогічні науки*. Дніпро. 2019. Вип. 1 (17). С. 78 - 83.

36. Переворська О. І., Кобзева І. М. Формування комунікативної компетентності як складника підготовки дітей з мовленнєвими порушеннями до шкільного навчання. *Вісник університету ім. А. Нобеля*. Дніпро, 2021. Вип. 2 (22). С. 78 - 84.

37. Перцева Т. О., Орлова О. С. Логопедическая работа по формированию коммуникативно-речевой деятельности у дошкольников со стертой формой дизартрии: монография. Мелитополь: Изд-во МГПУ им.Б. Хмельницкого, 2013. 257 с.

38. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини: монографія: ТОВ “Нора-прінт”, 2002. 309 с.

39. Пихтіна Н. П. Методологія психолого-педагогічних досліджень: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 315 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1TnPr3iDOxEL1vdLSWfMCPYnuOdoG9r8Z/view?usp=sharing>

40. Потапенко С. Дидактичні особливості використання наочності у розвитку словника дітей з загальним недорозвиненням мовлення. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. Т. 10. №. 4. С. 37-41.

41. Прийма В. О., Науменко Н. В. Корекційна робота з дітьми дошкільного віку з знм засобами арт-терапії. Харківський природничий форум: збірник тез. шостої міжнародної конференції молодих учених (18-19 травня 2023 р.). Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. С. 311-313.

42. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. К. : Освіта України, 2011. 292 с.
43. Рібцун Ю. В. Мовленнєва картка обстеження дітей четвертого року життя із ЗНМ. К. : Освіта України, 2010. 12 с.
44. Спеціальна методика курсу “Я і Україна”: уклад. Надія Петрівна Голуб. 2015. 115 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1Flk3db_0wLKHGHAW2tNv7S1pI9rO7cus/view
45. Спеціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.В. Мартинчук, І.М. Маруненко, К.В. Луцько та ін. Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с. URL : <https://drive.google.com/drive/folders/1-UJfVO5wK-A8IAJGuktHQMAaoC7LaizT>
46. Соботович Є. Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку URL : <https://drive.google.com/file/d/1ZcFFW1yuEFfQrHFhUvkSAdMn2ykJlGX7/view?usp=sharing> Степанова О., Гнатюк О. Корекція комунікативної сфери дітей із ЗНМ. *Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти*: зб. матер. III Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т.І.Поніманської. Рівне. 2020. С. 239-241
47. Степанова О. Формування зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення у спеціальних закладах освіти. *New pedagogical thought*. 2021. Т. 105. №. 1. С. 120-123.
48. Стеценко Г., Іщенко Л. Розвиток комунікативної компетентності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. В *Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика*. 2023. Вип. 9. С. 171- 174.
49. Сюгай Є. В., Чекан О. І. Діти із загальним недорозвитком мовлення, їх рівні. Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (Мукачєво 14-15 травня 2020 року). Мукачєво : Вид-во МДУ. 2020. С. 220-223.
50. Тарасова В.В. Навчання та виховання дітей із порушенням

інтелекту: навчально-методичний посібник. Харків: 2017. 125 с. URL: <http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/84/1/Tarasova%20up.1.pdf>

51. Тарасун В. В. Логодидактика : навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ: Вид-во Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. 2004. 348 с.

52. Теорія і практика арт-терапії : навчально-методичний комплекс / Уклад. І.В. Бабій. Умань, Алмі. 2014. 75 с. URL : <https://drive.google.com/drive/folders/1-UJfVO5wK-8IAJGuktHQM AaoC7LaizT>

53. Тичина К.О. Шляхи розвитку конструктивного праксису у дітей дошкільного віку з порушенням мовного розвитку за допомогою конструкцій LEGO. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2020. Вип. 17. С. 236-251.

54. Трофименко Л. І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: навч.- метод. Посібн. К: 2014. 72 с. 31.Трофименко Л. І. Теоретичні передумови формування морфологічних знань у школярів із тяжкими порушеннями мовлення. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. Праць*. К.: ТОВ «Поліграф плюс». 2015. Вип. 8. С. 160 – 165.

55. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: програм.- метод. Компл. К.: Актуальна освіта, 2013. 256 с.

56. Трофименко Л. І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 104 с.

57. Федій О. А. Естетотерапія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури - 2007. 256 с.

58. Федорова Н., Воробйова В. Розвиток комунікативних навичок дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти: зб. матер. III Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т.І.Поніманської*. Рівне. 2020. С. 253-255.

59. Формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями засобом дидактичних ігор: навчально-методичний посібник / О.В.Ковшар. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. 62 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1wylgqvYjp2r-8EM8DTZ8xE-45vEE4na2/view>
60. Хижна О., Сакалюк О., Куцин Е. Арт-педагогіка і арт-терапія в соціальній реабілітації дітей. КНТ, 2023. 148 с.
61. Чекан О. І., Барна Х. В., Кас'яненко О. М. Концептуальні засади розвитку зв'язного мовлення дітей із ЗНМ в ігровій діяльності. Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 травня 2022 р., м. Мукачево). Мукачево : Вид-во МДУ. 2022. С.213-215.
62. Чекан О. І., Дочинець Г. Д., Вовчок В. М. Система роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей із ЗНМ в ігровій діяльності. Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених. Мукачево : РВВ МДУ. 2022. Випуск 1(9). С. 163-169
63. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1pDjbzdjHmNqJoysn6HQGEAkayWLZ8Pz1/view?usp=sharing>
64. Чупахіна С. Основи інклюзивної освіти: Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 96 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1Gk5FWRb_A09xCfKF-2ZA0F4aD1e8rjMR/view?usp=sharing
65. Шеремет М. К. Логопедія: підручник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.

66. Шеремет М. К., Мартиненко І. В Хрестоматія з логопедії : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів К. : КНТ, 2006. 360 с.

67. Шуляк С. Становлення комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Психолого педагогічні проблеми сучасної школи. 2023. No. 1 (9). С. 121-127.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичний інструментарій вивчення стану та виявлення своєрідності навичок спілкування

Завдання № 1 «Почуття дітей»

Мета: виявити вміння дошкільнят розуміти емоційний стан однолітків, дорослих; розповідати про них.

Інструкція. Дослідження проводилося індивідуально. У процесі завдання ми запропонували всім дітям розглянути сюжетні картинки, на яких зображені діти разом із дорослими в різних ситуаціях, і дати відповідь на різні запитання. На одній картинці були зображені персонажі з мультфільму «Кіт у чоботях», і попросили розповісти, які емоції зараз відчувають герої, і як дитина це зрозуміла. На іншій картинці були зображені дві дорослі людини, які сварилися через собаку, а на третій - мама і дитина, які гуляють парком атракціонів.

Оцінка результатів:

3 бали: дитина виявляє високий рівень самостійності та правильно визначає емоційні стани інших осіб, здатна пояснити їхні причини та робити прогнози для подальшого розвитку ситуації;

- 2 бали: дитина справляється із завданням, але використовує допомогу дорослого;

- 1 бал: дитині складно визначати емоційні стани осіб на зображеннях, і вона не може пояснити їхні причини чи висловити припущення щодо подальшого розвитку ситуації.

Завдання № 2 «Безлюдний острів»

Мета: перевірка вміння вислуховувати іншу людину з увагою; ставитися з повагою до думок та інтересів іншої особи; спокійно відстоювати свою думку у взаємодії з іншими.

Інструкція. Під час проведення другого завдання ми розділили випробовуваних на дві групи, по 10 дітей. Дошкільнятам кожної групи запропонували пофантазувати, що вони вирушили на безлюдний острів і поміркувати, що вони там робитимуть, як шукатимуть дорогу додому, спираючись на запитання:

1. З чого б ви почали своє існування на острові?
2. Вирішіть, які предмети необхідно взяти з собою?
3. Чим займатиметься кожен із вас? Спробуйте розподілити обов'язки між собою
4. Кого б ви обрали командиром?
5. На острові багато хижих звірів. Як ви можете захиститися від них?
6. На острів насувається страшний ураган. Що ви будете робити?

Оцінка результатів:

- 3 бали - дитина активно взаємодіє в спілкуванні, взяла на себе роль організатора, пропонує ідеї, розподіляє обов'язки, ефективно співпрацює та виявляє високий рівень вмінь слухати та узгоджуватися з іншими.

- 2 бали - дитина має певний рівень активності в спілкуванні, приймає ініціативу інших, може висловлювати свої пропозиції, взаємодіє з групою, хоча можливо не так ефективно, як учасник з трьома балами.

- 1 бал - дитина пасивна у спілкуванні, не проявляє активності, слідує за іншими, можливо, навіть демонструє негативну спрямованість або егоїстичні тенденції, не висловлює свої думки чи бажання.

Завдання № 3 «Помічники»

Мета: визначити, наскільки діти можуть взаємодіяти в групах, узгоджувати свої побажання та інтереси з іншими дітьми, брати участь у спільних справах та надавати один одному допомогу.

Інструкція. Ми пропонували дітям випробувати гру під назвою «Як ми допомагаємо вдома», виконуючи різноманітні завдання. Діти самостійно формували групи, вибирали капітанів у кожній групі, готували необхідний

матеріал, розподіляли обов'язки та виконували завдання, які були поставлені перед кожною командою. Після цього логопед дає завдання індивідуально кожній групі: - допомогти мамі вимити столи та стільці; - допомогти дідусеві - у нього порвалися його улюблені книжки, необхідно їх підклеїти; - допомогти бабусі по прибирати в квітнику (зробити ґрунт більш пухким, прибрати пил із листя); - допомогти молодшому брату (сестрі) навести лад в ігрових зонах.

Потім дітям ми запропонували обрати інвентар, за допомогою якого вони виконуватимуть роботу по дому.

Оцінка результатів:

3 бали - дитина бере на себе функцію організатора взаємодії, розподіляє обов'язки; виявляє вміння вислухати однолітка, узгодити з ним свої пропозиції, поступитися, переконати; здатна надати взаємодопомогу і звернутися в разі труднощів по допомогу до дорослого або однолітка;

2 бали - дитина недостатньо ініціативна, приймає пропозиції активнішого однолітка, проте може заперечити, з огляду на свої інтереси, виступати із зустрічною пропозицією; знає норми організованої взаємодії, але може їх порушувати (не завжди зважає на інтереси однолітка); помічає труднощі однолітків, але не завжди надає необхідну допомогу; допомогу приймає, але самотійно по неї не звертається;

1 бал - дитина не виявляє активності, залишаючись пасивною у взаємодії з іншими дітьми та не виражає своїх бажань. Вона може не знати норм організованої взаємодії або не розуміти, чому вона потребується. Також характеризується байдужістю до інших дітей або неспроможністю надати ефективну взаємодопомогу. Крім того, вона може відмовлятися від допомоги як від дорослого, так і від однолітка.

Завдання № 4 «Не поділили іграшку»

Мета: виявити вміння дітей уникати конфліктів, спокійно реагувати в побідних ситуаціях; ставитися до оточуючих з повагою. Інструкція. Під час цього завдання ми запропонували випробовуваним коробку з іграшками.

Іграшок у коробці було 20, за кількістю дошкільнят, але дві з цих іграшок були нові. Потім ми стали спостерігати за тим, як діти стали вибирати іграшки, оскільки нові іграшки привертати найбільше уваги, у дошкільнят виникли суперечки. Для розв'язання проблемної ситуації, ми запропонували дітям кілька варіантів розв'язання цієї проблеми:

1. Віддати іграшку тому, хто взяв її першим.
2. Нікому не давати нову іграшку, щоб не було прикро.
3. Грати всім разом.
4. Порахуватися.
5. Грати по черзі.

Оцінка результатів:

- 3 бали: Дитина уникає провокування конфліктів, намагається знайти справедливі рішення у складних ситуаціях або звертається за допомогою до дорослого.

- 2 бали: Дитина не сприяє конфліктам, але не ініціює дій для їх вирішення, доброзичливо піддається інтересам інших.

- 1 бал: Дитина провокує конфлікти, ігнорує інтереси інших та не можеспокійно висловлювати свої думки, не шукає допомоги у дорослого.

Завдання № 5 «Інтерв'ю»

Мета: виявити вміння дітей отримувати необхідну інформацію в спілкуванні, вести простий діалог із дорослим та однолітками. Інструкція. Для виконання цього завдання ми розділили піддослідних на три підгрупи та запропонували опитати лише трьох дітей з інших груп та одного будь-якого педагога (2 вихователі та вчитель-логопед). А потім діти повинні були розповісти всім дітям і педагогам групи.

Оцінка результатів:

- 3 бали - дитина виявляє вміння отримувати необхідну інформацію в ході спілкування, активно ініціює і підтримує простий діалог як із дорослими, так і з однолітками;

- 2 бали - дитина виявляє вміння спілкуватися, але не завжди ініціює діалог, може відповідати на питання та висловлювати власні думки, але не завжди виявляє активність у спілкуванні;

- 1 бал - дитина має важкість із спілкуванням, не проявляє ініціативу в діалозі, може мати труднощі у висловленні власних думок та отриманні інформації від інших.

Шкали оцінки параметрів спілкування з однолітками

Для визначення рівня розвитку спілкування з однолітками передбачалося використання:

- параметрів спілкування з однолітками;
- шкали оцінювання параметрів розвитку спілкування з однолітками.

Головними показниками спілкування дітей з однолітками виступали наступні параметри спілкування:

1. інтерес до однолітків (чи звертає увагу дитина на однолітків, розглядає їх, знайомиться з їх зовнішністю, підходить ближче до однолітків, розглядає фігуру, обличчя, одяг);

2. ініціативність (намагання дошкільника привернути увагу однолітків до своїх дій, адресовані посмішки, погляди в очі, демонстрація власних можливостей, залучення до спільних дій);

3. активність (чутливість) – прагнення дитини до взаємодії із однолітками, бажання діяти спільно, здатність реагувати на дії однолітків та відповідати на них, спостереження за діями однолітків, намагання підлаштуватися під них, наслідування дій однолітків;

4. просоціальні дії (здатність дошкільника враховувати бажання однолітків, вміння допомогти, поділитися, робити щось разом);

5. засоби спілкування (дії, за допомогою яких дошкільник намагається привернути до себе увагу однолітків, залучення їх до спільних дій). Показниками даного параметра є: експресивно-мімічні засоби (емоційна забарвленість дій дітей, розкутість однолітків); активна мова (окремі слова, лепет, фрази).

Для визначення рівня розвитку спілкування з однолітками використовували наступні шкали оцінки параметрів спілкування з однолітками:

1. Інтерес до однолітків:

0 балів – дитина не дивиться на однолітків, не помічає їх;

1 бал – дитина іноді поглядає на однолітка, увага нестійка, швидко перемикається на інший предмет, не проявляє інтерес до діяльності однолітка;

2 бали – дитина звертає увагу на однолітка, із цікавістю спостерігає за його діями, проте здалеку, не наважується наблизитися, скоротити дистанцію (пасивна позиція);

3 бали – дитина одразу ж помічає однолітків, наближається до них, починає уважно розглядати, чіпати, супроводжує свої дії вокалізацією, промовою, не втрачає інтересу до однолітків впродовж тривалого часу, не відволікається.

2. Ініціативність:

0 балів – дитина не звертається до однолітка, не прагне привернути його увагу;

1 бал – дитина першою не вступає у взаємодію, починає проявляти ініціативу тільки після того, як одноліток проявив активність або за участю дорослого, найчастіше чекає ініціативи однолітка (зрідка поглядає в очі, не наважуючись звернутися);

2 бали – дитина проявляє ініціативу, проте не завжди, діє невпевнено, ініціативні звернення до однолітка не відрізняються наполегливістю, дивиться в очі однолітка, посміхається;

3 бали – дитина постійно проявляє ініціативу в спілкуванні, часто дивиться в очі однолітка, адресує йому посмішки, демонструє свої можливості, намагається втягнути однолітка у спільні дії, проявляє яскраво виражену наполегливість у спілкуванні.

3. Чутливість:

0 балів – дитина не відповідає на ініціативу однолітка;

1 бал – дитина реагує на дії однолітка, проте лише зрідка відповідає на них, не виявляє бажання діяти спільно, чи не підлаштовується під дії однолітка;

2 бали – дитина відгукується на ініціативу однолітка, прагне до взаємодії, відповідає на дії однолітка, іноді прагне підлаштуватися під дії даного однолітка;

3 бали – дитина охоче відгукується на всі ініціативні дії однолітка, активно підхоплює їх, погоджує свої дії з діями однолітка, наслідує його дії.

4. Просоціальні дії:

0 балів – дитина не звертається до однолітків, не бажає діяти з ним спільно, не реагує на прохання і пропозиції однолітка, не хоче йому допомагати, забирати іграшки, вередує, сердиться, не бажає ділитися;

1 бал – дитина сама не проявляє ініціативи, але іноді відгукується на пропозиції дорослого зробити що-небудь разом із однолітком (побудувати будиночок, помінятися іграшками), проте пропозиція віддати іграшку однолітка викликає протест;

2 бали – дитина згодна грати із однолітком, іноді сама проявляє ініціативу, проте не в усіх випадках, інколи ділиться іграшками, поступається ними, відкликається на пропозиції робити щось разом, не заважає однолітку;

3 бали – дитина сама проявляє бажання діяти спільно, сама пропонує однолітку іграшки, враховуючи його бажання, допомагає у чому-небудь, прагне уникати конфліктів.

5. Засоби спілкування: Експресивно-мімічні

0 балів – дитина не дивиться на однолітка, не виражає мімікою власних почуттів, байдужа до усіх звернень однолітка;

1 бал – дитина інколи дивиться в очі однолітка, епізодично висловлює власний емоційний стан (сердиться чи посміхається), міміка здебільшого спокійна, не заражається емоціями від однолітка, якщо й використовує жести, то не для вираження власних емоцій, а у відповідь на звернення однолітка;

2 бали – дитина часто дивиться на однолітка, її дії, адресовані однолітку емоційно забарвлені, поводить доволі розкуто, заражає однолітка своїми діями (діти разом верещать, стрибають, кривляються), міміка яскрава, жвава,

досить емоційно висловлює й негативні емоції, повсякчас привертає до себе увагу однолітка.

Активне мовлення

0 балів – дитина не вимовляє слів, не «лепече», не видає виразних звуків (ні за власною ініціативою, ні у відповідь на звернення однолітка чи дорослого);

1 бал – лепет;

2 бали – автономне мовлення;

3 бали – поодинокі слова;

4 бали – фрази.

Додаток В

Експериментальна проблемна ситуація «Горошина» (Г. Хузеєва)

Спрямована на: визначення ступеня чутливості дитини до впливів однолітків та визначення рівня сформованості дій за погодженістю зусиль та здійснення спільної діяльності, спрямованої на досягнення спільної мети.

Хід дослідження: в експериментальній ситуації приймали участь дві дитини (10 пар досліджуваних). Були підготовані аркуш паперу з онтурним зображенням стручка гороху, олівець і маска, яка закривала очі. Далі дітям пояснював дослідник, що вони повинні виконати одне завдання на двох, що від їх загальних зусиль залежатиме результат. Діти мали намалювати горошинки в стручку.

Головне правило: не можна виходити за межі стручка і надавався зразок.

Складність полягала в тому, що одна дитина малювала з закритими очима, а інша повинна була своїми порадами (вправо, вліво, вгору, вниз) допомагала намалювати горошини правильно. Попередньо експериментатор переконувався, обстежувані орієнтуються в напрямках на аркуші. Потім діти мінялися місцями, їм надавався новий аркуш і гра повторювалася.

Критерії оцінки:

- 1) здатність до узгоджених дій та досягнення мети спільними зусиллями;

2) вміння чути і розуміти товариша, вміння пояснювати, враховуючи емоційний стан та особливості однолітка, оцінка його дій.

Додаток Г

Завдання у техніці «Таро Гомі»

Підгрупове заняття у техніці «Маранія»